

A

1610

~

v.

314.ig. jegyzék
"Régi nyomtatványok, Lőcse, evang.:"
6.cim: 11720, 11749, 11902, 12056

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang.:"
/314.ig.j./

E. v. Okolicsányi - Zred 5/2 1887

ELEMENTA
GRAMMATICÆ
LATINÆ,

Pro recta Institutione juven-
tis Scholasticæ: ex prolixioribus
Grammaticorum Præceptis, in
breve Compendium

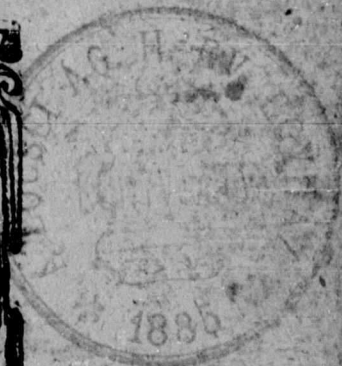
contracta

11720

GREGORIO MOLNAR,

Piæ memoriæ,

*Nunc denuò excusa singulari studio, & à plurimis
mendis diligentius quam antea purgata,
& locupletata.*



Anno, M. DC. LIX.

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. : "
/314.ig.j./

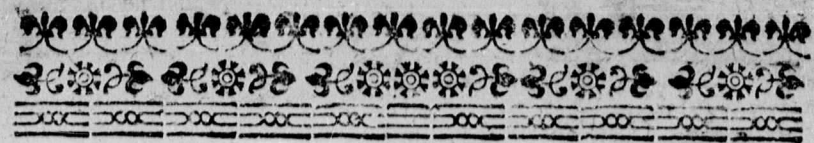


Liber ad Emptorem.

Ne dubites Emptor, nativo prodeco cultu,
Ingenito facies nostra decore nitet.
Ut sum progenies germano nata parente,
Conspicio gratam sic bene tersa diem.
Qua traheret justo falsum de corpore fucum,
Est admitta mihi rursus amica manus.

JOHANNES FEMMICM Lefch:
Rect: schol: Claudopol.

Si pueri scirent res quanta sit esse peritum,
Vix etiam somno tempora parva darent.



DE ORTHOGRA-
P H I A.

Quid est Grammatica?

Est ars recte loquendi & scribendi.

Quot sunt partes Grammaticae?

Quatuor: { Orthographia, } { literam. }
 { Profodia, } { versatur } { syllabam. }
 { Etymologia, & } { circa } { dictionem. }
 { Syntaxis, } { } { rationem. }

Quid est Orthographia?

Est qua docet recte scribere, ut: D, e, s.

Quid est Profodia?

Qua docet accentus & syllabarum quantitates, ut: Deus.

Quid est Etymologia?

Qua discrimina casuum in dictionibus, & earum proprietates tradit, ut: Deus, Dei, Deo: Lego, legis, legit.

Quid est Syntaxis?

Qua rationem conjungendarum vocum docet, ut: Deus est justus.

Quid docet Orthographia?

Litterarum rationem.

Quot sunt Literae?

Viginti tres: a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z. Sic dicta, quia legendo iterantur: vel quasi lineatura.

DE ORTHOGRAPHIA.

Quomodo dividuntur Literæ?

In Vocales & Consonantes.

Quot sunt Vocales?

Quinq;: a, e, i, o, u. Sic dicta, quia per se vocem edunt. Ex iis fiunt diphthongi.

Quot sunt Diphthongi?

Quatuor: { x } scribuntur, sed non leguntur. { ce }
{ au } scribuntur, & leguntur. { eu }

Quot sunt Consonantes?

Decem & septem: b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, q, r, s, t, x, z. Sic dicta, quia sonant cum vocalibus, & per se syllabam non faciunt.

Quomodo dividuntur Consonantes?

In Mutas & Semivocales.

Quot sunt Mutæ?

Novem: b, c, d, f, g, k, p, q, t. Sic dicuntur, propter sonum obtusorem.

Quot sunt Semivocales?

Septem: l, m, n, r, s, x, z. Sic dicuntur, quia ad sonum vocalium propius accedunt quam muta.

Quomodo dividuntur Semivocales?

In Liquidas & Duplices.

Quot sunt Liquidæ?

Quatuor: l, m, n, r. Sic dicta, quod in brevi syllaba nonnunquam liquefiant.

Quot

DE ORTHOGRAPHIA.

Quot sunt Duplices?

Dua: x & z. Sic dicta, quod duarum consonantium vim obtineant.

Fiunt quoque ex literis syllaba, quemadmodum ex syllabis dictiones, & ex his deinceps orationes.

Quid docet Profodia?

Accentus & quantitates syllabarum: de quibus suo loco dicitur.

Syllaba est comprehensio literarum, quæ uno eodemq; spiritu ac tono efferuntur.

Quid docet Etymologia?

Proprietates dictionum, quæ partibus orationum explicantur.

Quot sunt partes Orationis?

Octo: Nomen, Pronomen, Verbum, Adverbium, Participium, Conjunctio, Præpositio, Interjectio.

Quot duplices sunt partes Orationis?

Duplices: Declinabiles, & Indeclinabiles.

Quot sunt Declinabiles?

Quatuor: { Nomen, Pronomen, Verbum, & Participium, } Sic dicta, quod de terminatione in terminationem cadunt.

Quot sunt Indeclinabiles?

Quatuor: { Adverbium, Conjunctio, Præpositio, Interjectio. } Sic dicta, quod de terminatione in terminationem non cadunt.

A 3

DE

DE ETYMOLOGIA.
DE NOMINE.

Quid est Nomen?

Est pars orationis, quæ rem significat, non agere aliquid aut pati.

Quæ dictio significat rem?

Cui addi potest, Ein/az. Ein Mensch/az ember.

Quotuplex est Nomen?

Duplex: Proprium & Appellativum.

Quid est Nomen Proprium?

Quod uni soli rei convenit, ut: Joannes, Muris, Eurus, Caucasus, Danubius, Clausenburgum, Ungaria, Transylvania.

Quot sunt Species propriorum Nominum?

Prænomen, quod gentilio nomini veteri ritu preponitur, ut: Publius, Marcus.
Nomen, quod uni individuo proprium significat, ut: Ovidius, Tullius, Petrus, Paulus.
Cognomen, quod cognationis est commune, ut: Naso, Cicero, Scipio, Gracchus, Fabius.
Agnomen, quod ab aliquo eventu est impostum, ut: Africanus, Germanicus.

Quid est Nomen Appellativum?

Quod multis convenit, ut: Vir, Mulier, Ventus, Fluvius, Regio, Urbs, Mons.

Quotu-

Quotuplex est Nomen Appellativum?

Duplex: Substantivum, & Adjectivum.

Quid est nomen Substantivum?

Cui addi non potest, Vir, Mulier, Mancipium, ut: Homo, Equus, Lapis, Scamnum.

Quid est nomen Adjectivum?

Cui addi potest, Vir, Mulier, Mancipium, ut: Albus, Niger. Dicimus enim, albus vir, alba mulier, album mancipium.

Quotuplex est nomen Appellativum?

Triples: secundum motionum terminationem. Terminatio est ultima syllaba alicujus dictionis.

Quid est Motio?

Est generis in genus, vocis in vocem mutatio.

Quot modis moventur nomina Adjectiva?

Tribus:

Et per unam tantum terminationem, ut: hic, & hæc, & hoc Felix.
Et per duas terminationis, ut: hic & hæc Fortis, & hoc forte. Sic moventur omnia comparativa, ut: hic & hæc Doctior, & hoc doctius.
Et per tres terminationes, ut: hic Bonus, hæc bona, hoc bonum.

Substantiva etiam quadam moventur, sed duabus duntaxat generibus, ut: hic Columbus, hæc columba: hic lupus, hæc lupa.

A 4

Nomi-

DE NOMINE.

Nomini quot accidunt?

Septem:

Species,	<i>Accidentia sunt requisita singularum partium orationis, juxta qua natura & proprietat omnium vocabulorum examinatur.</i>
Comparatio,	
Genus,	
Numerus,	
Figura,	
Casus, &	
Declinatio.	

SPECIES.

Quid est Species?

Est qua nomen Primitivum aut Derivativum esse cognoscitur.

Quotuplicia sunt nomina à Specie?

Duplicia: Primitiva & Derivativa.

Quæ sunt Primitiva?

Quæ ab origine aliqua priore non cadunt, ut: Lapis, terra.

Quæ sunt Derivativa?

Quæ à primitivo aliqua cadunt, ut: lapillus, terrenus.

Species Derivativorum sunt quatuor:

Denominativum, quod à primitivo aliquo denominationem habet, ut: Ferreus, à ferro. Justitia, à justo.

Huc referuntur Patronymica, ut: Priamides, à Priamo. Similiter Possessiva & Gentilia, ut: Romanus, Claudiopolitanus.

Diminutivum, quod sui primitivi diminutionem significat, ut: Regulus à Rex: Fraterculus à Frater.

Ver.

DE NOMINE.

Verbale, quod à verbo cadit, ut: Amator, doctor; Vestimentum à vestio: Vigil à vigilo. Huc refer Participiale.

Adverbiale, quod ab adverbio descendit, ut: Crastinus à cras: hodiernus ab hodie.

COMPARATIO.

Quid est Comparatio?

Est adjectivi variatio per gradus.

Quæ nomina comparantur?

Adjectiva sola, quorum significatio augeri vel minui potest.

Gradus Comparationis quot sunt?

Tres:	{	Positivus,	ut:	{	Doctus.
		Comparativus,			Doctior.
		Superlativus,			Doctissimus.

Quid est Positivus?

Est prima vox adjectivi, ut: Doctus.

Quot sunt terminationes Positivi?

Quinq:	{	er	ut:	{	Niger.
		us			Doctus, a, um.
		is			Fortis, e.
		ns			Sapiens.
		x			Felix.

Quid est Comparativus?

Qui supra positivi significationem magis significat, ut: Doctior.

Quot sunt terminationes Comparativi?

Dua:

5

As

OR

DE NOMINE.

OR. Communium, id est, masculinorum & foeminarum.

US. Neutorum.

Quid est Superlativus?

Qui supra positi vi significationem valde significat, ut: doctissimus.

Quot sunt terminationes Superlativi?

Tres: { rimus, à positivo er.
 finus, à positivo us, is, ns, x.
 limus, ut: f, a, g, u, s.

Quotuplex est Comparatio?

Duplex: { Regularis, &
 Irregularis.

Quid est regularis Comparatio?

In qua gradus regulariter formantur à casu positi vi in i desinente, ut: Docti, doctior, doctissimus.

Exemplum Regularis Comparationis:

MASCUL:	FOEMIN,	NEUTR.
Pos. Comp: Sup:	Pos. Comp: Sup.	Pos. Comp: Superl.
Er, ior, rimus.	A, ior, rima.	Um, ius, rimum.
Us, ior, simus.	A, ior, sima.	Um, ius, simum.
Is, ior, simus.	Is, ior, sima.	E, ius, simum.
Ns, ior, simus.	Ns, ior, sima.	Ns, ius, simum.
X, ior, simus.	X, ior, sima.	X, ius, simum.

Quid est Irregularis Comparatio?

In qua gradus regulariter non formantur à casu positi vi in i desinente, ut:

Masc:

DE NOMINE.

Masc. Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus.

Fœm: Bona, melior, optima. Mala, peior, pessima.

Neut. Bonum, melius, optimum. Malum, peius, pessimū.

Masc. Magnus, major, maximus. Parvus, minor, minimus.

Fœm. Magna, major, maxima. Parva, minor, minima

Neut. Magnum, majus, maximum. Parvum, minus, minimum.

Observationes.

Nomina illa, quorum significatio comparationem recipit, sed à doctis non est recepta, possunt per Magis, Maximè, Minus, & Minimè, absque reprehensione afferri, ut: Rudis, magis rudis, maxime rudis. Rudis, minus rudis, minimè rudis. Sic mirus, pius, idoneus, & cetera in US purum exentiā. Sic in BILIS, ut: Laudabilis, risibilis.

GENUS.

Quid est Genus?

Est discretio sexus.

Genera nominum quot sunt?

Septem:

Masculinum,	} Cujus nota est	} hic.		
Fœmininum,			} Articulus	} hæc.
Neutrum,				
Commune,	} hic & hæc.			
Omne,		} hic, hæc, hoc.		
Epicœnum, quod sub uno articulo, & una terminatione, duo genera complectitur, ut: hic passer, hæc aquila.			} Dubium est, quando Auctores variaverunt de vocis alicujus genere, ut: hic dies, vel hæc dies.	

Quot

DE NOMINE.

Quot modis cognoscuntur Genera Nominum?

Duobus: Significatione, & Terminatione.

Quomodo cognoscuntur ex significatione?

Per regulas generales.

Quod sunt regulæ generales?

Septem.

Quæ est Prima?

Virorum, officiorum, virilium, mensium, ventorum, fluviorum, montium, & fontium nomina, sunt generis masculini, ut: Cicero, Consul, Aprilis, Eurus, Danubius, Caucasus, Pater, Frater, Avus. Illa etiam huc pertinent, quæ conveniunt maribus virorum masculina sexus, ut: Aries, caper, hircus, vervex, &c.

EXCEPTIO.

Allis, Albula, Styx, Lethe, fœminina sunt.

Quæ est secunda?

Mulierum, officiorum muliebrium, urbium, & arborum nomina, sunt generis fœminini, ut: Lucretia, Nutrix, Roma, Pyrus.

EXCEPTIO.

I. Urbium nomina UR, aut UM significatione, neutra sunt, ut: Cibinium, Tibur.

II. Et quæ in i desinunt pluralia, masculina sunt, ut: Gabij, Philippi.

III. Oleaster, rubus, dumus, sunt masculina.

IV. Robur, suber, & filer, neutra sunt.

Quæ

DE NOMINE.

Quæ est tertia?

Fructuum nomina pleraq;, & vocabula materialiter posita, neutra sunt, ut: Pomum, Pyrum. Mus, pro syllaba positum.

Præterea verba, & Adverbia loco nominis posita, ut: Scire tuum, id est, scientia tua. Clarum manè, id est, Clara dies matutina.

EXCEPTIO.

Nux glans, castanea, avellana, ficus, fœminina sunt. Promorbetamen a surpatum ficus, est masculinum.

Quæ est quarta?

Quæ conveniunt Viris ac mulieribus pariter, communis generis sunt, ut: Homo, Parens, Cŕis, Dux, Comes, affinis, miles, cliens, infans, juvenis, adolescens, testis, sacerdos, &c.

Quæ est quinta?

Trium vocum, prima vox est generis masculini, secunda fœminini, tertia neutri, ut: hic Doctus, hæc docta, hoc doctum, ER, A, UM. US, A, UM.

Duarum vocum, prior vox est generis communis, posterior neutri, ut: hic & hæc Fortis, & hoc forte. IS, E.

Adjectiva unius terminationis: Item Numeralia nomina a Quatuor ad Centum indeclinabilia, sunt generis omnis, ut: hic & hæc & hoc felix: quatuor, quinque, sex. NS, X.

Numeralia verò declinabilia imitantur regulas adjectivorum, ut: hic unus, hæc una, hoc unum. Hi duo, hæc duæ, hæc duo, Hi & hæc tres, & hæc tria.

Sis

DE NOMINE.

Sic & à Centum composita variantur, ut: Hi ducenti, hæ ducentæ, hæc ducenta.

Mille quando est adjectivum, est indeclinabile & generis omnis. Quando substantivum, est numeri tantum pluralis, & generis neutri.

Quæ est sexta?

Volucrum nomina una terminatione duo genera complectentia, sunt generis Epicæni, ut: hic Pavo, hæc Pica: hic Passer, hæc Aquila.

Huc referuntur omnia nomina avium, ferarum, & piscium, in quibus sexus discerni non potest, ut: hic Cancer, hic lucius, hæc anguilla. Terminatio articulum indicabit.

EXCEPTIO.

Quorum sunt discreta terminationes, prior terminatio est generis masculini, secunda feminini, ut: hic gallus, hæc gallina: Hic columbus, hæc columba.

Quæ est septima?

Dubij generis sunt, qua ab Authoribus eadem significatione, alio atq; alio genere usurpata sunt, ut: hic vel hæc dies, hic vel hæc finis.

Quomodo cognoscuntur genera nominum ex terminatione?

Per regulas speciales.

Da regulas speciales:

In A { Latina prima declinationis, feminina sunt, ut: hæc Musa, tabula, fabula.
EXCIPIUNTUR.
Græca prima declinationis, masculina sunt, ut: hic Poëta, Cometa, Sophista.

Græ-

DE NOMINE.

In A { Græca tertia declinationis, neutra sunt, ut: Poëma, dogma, stigma.

Pluralia tantum, neutra sunt, ut: hæc Arma, castra, moenia.

Latina tertia declinationis, neutra sunt, ut: hoc Mare, rete, sedile, cubile.

EXCIPIUNTUR.

In E { Græca feminina sunt, ut: hæc Pentecoste, parasceve, epitome.

Pluralia tantum, feminina sunt, ut: Literæ, nuptiæ, nugæ.

In I { Indeclinabilia neutra sunt, ut: hoc Gummi, sinapi.

Pluralia tantum, masculina sunt, ut: hi Cani, cancelli, codicilli.

O finientia masculina sunt, ut: hic Sermo, carbo.

EXCIPIUNTUR.

In DO & GO finientia hyperdissyllaba feminina sunt, ut: hæc Dulcedo, imago.

Dissyllaba vero masculina sunt, ut: hic Cardio, ordo, ligo: præter pondo, quod neutrum est.

IO verbalia feminina sunt, ut: hæc Cantio, oratio. His adde, caro, & talio.

In U, neutra sunt, ut: hoc Cornu, genu, veru.

In C, neutra sunt, ut: hoc Lac, halec.

In AL, neutra sunt, ut: hoc Animal.

Sal neutro genere vulgò usurpatur: veteres masculinum aluerunt.

In

8.

DE NOMINE.

In EL, neutra sunt, ut: hoc Mel, fel.
 In IL, neutra sunt, ut: hoc Nihil.
 Mugil & pugil, masculina sunt.
 In OL, masculina sunt, ut: hic Sol.
 In UL, masculina sunt, ut: hic Consul.
 Exul, commune est.
 In AM, ut: Nequam, quod adjectivum & generis omnis est.
 In EM, generis omnis, ut: Totidem.
 Tantundem neutrum.
 In UM, neutra sunt, ut: hoc Scamnum, lorum.
 In AN, masculina sunt, ut: hic Pæan, titan.
 In EN, neutra sunt, ut: hoc Flumen, lumen.
 Ren, splen, lien, lichen, hymen, pecten, attageni masculi sunt. Sunt & masculina à cano composita, ut: Fidicen, tibicen, tubicen, cornicen.
 In IN, masculina sunt, ut: hic Delphin.
 In ON { Græcam terminationem retinentia, masculina sunt, ut: hic Canon, Dæmon.
 Mutantia ON, in UM, apud Latinos, neutra sunt, ut: hoc Symbolon, Idolon.
 In AR, neutra sunt, ut: Calcar, laquear.
 Masculina sunt, ut: hic Ager.
 Linter, femininam. Spinter, iter, neutra.
 In ER, { VER, & BER finientia, neutra sunt, ut: hoc Cadaver, uber, suber. Imber cum compositis, masculinum.
 Fructus, aut terra factus significantia, neutra sunt, ut: hoc Piper, papaver.
 In IR, masculina sunt, ut: hic Vir.

In OR,

DE NOMINE.

In OR, masculina sunt, ut: hic honor, amor, color.
 Cor & quor, marmor, ador, neutra sunt. Arbor fæm:
 In UR, neutra sunt, ut: hoc Ebuë, sulphur, jecur.
 Vultur, turtur, fufur masculina sunt.
 Latina fæminina sunt, ut: hæc Bonitas pietas, castitas.
 In AS { Græca {antis, masculina sunt, ut: Gigas, gigantis.
 declinata {gas, gigantis.
 per {adis fæm: sunt, ut: Ilias, iliadis.
 Asassis, Vas vadis, masculina sunt. Vas vasis neutrum.
 Sic fas, & nefas indeclinabilia.
 Crescentia in obliquis tertia declinationis masculina sunt, ut: hic Pes, pedis, Arias, arietis, Paries, parietis.
 Quæ e productione, ut: Merces, quies, Item In BS, {leges, reges, compes, fæminina sunt.
 Non crescentia, item nomina quinta declinationis, fæminina sunt, ut: hæc Fames, fides, res. Dies, & torques dubia sunt. Verres masculinum.
 Crescentia in obliquis, item habentia litteram N, aut duas consonantes vel unam duplicem ante IS, masculina sunt, ut: hic Lapis à panis, piscis, axis, Cuspis & callis pro galea, fæminina sunt.
 Non crescentia, pleraq; fæminina sunt, ut: hæc Cutis, vallis, navis, mellis, clavis.
 Callis pro rete masculinum est.
 In OS, masculina sunt, ut: hic Honos, flos, lepos.

B

Arbos;

DE NOMINE.

Arbos, Cos, Dos, *fœminina sunt.*

Os oris, & Os ossis, *neutra.*

	[<i>Latina masculina sunt, ut:</i>
		hic Ventus, fructus,
		<i>Vulgus, pelagus, virus, neutra</i>
] <i>Secunda & quarta declinationis sunt.</i>	<i>Græca pleraq; fœminina sunt,</i>
		<i>ut: hæc Papyrus, synodus, metho-</i>
		<i>odus, periodus.</i>
		<i>Similiter & latina quedam,</i>
		<i>ut: Humus, acus, anus, domus,</i>
		<i>manus, colus, tribus, porticus.</i>
In Us	[<i>Retinentia U, in obliquis, fœ-</i>
		<i>minina sunt: Servicus, servitutus,</i>
		<i>pâlus, salus</i>
		<i>Monosyllaba neutra sunt, ut:</i>
] <i>Tertia declinationis</i>	<i>hoc Jus, crus, pus, thus, rus.</i>
		<i>Mus, masculinum. Sus, com-</i>
		<i>mune.</i>
		<i>Mutantia U, in obliquis, neu-</i>
		<i>tra sunt, ut: Corpus, corporis,</i>
		<i>vellus, velleris.</i>

In Aus, *fœminina sunt, ut: Laus, fraus.*

S, cum Consonante.

Quæ finiunt S, precedente consona, fœminina sunt,
ut: hæc Ars, puls, hyems, mens.

Mons, pons, fons, dens, seps, pro serpente, tridens,
rudens, chalvbs, & partes asus, ut: triens, quadrans,
masculina sunt.

In T.

DE NOMINE.

In T, *neutra sunt, ut: hoc Caput, occiput, sinciput.*

In AX, *Latina fœminina sunt, ut: hæc Pax, for-*
nax.

Græca ferè masculina sunt, ut: hic Abax,
thorax.

In EX, *Monosyllaba fœminina sunt, ut: Fex, lex.*
Rex & grex, masculina sunt.

Polyssyllaba masculina sunt, ut: hic Codex,
pollex, frutex.

Carex, vibex, supellex, forfex, forpex, *fœminina sunt.*

Dissyllaba masculina ferè sunt, ut: hic Ca-
lix, fornix, varix.

In IX, *Cervix, lodix, radix, filix fœminina sunt.*
Monosyllaba, & Polyssyllaba fœminina sunt,
ut: hæc Nix, pix, cicatrix, coxendix.

In OX, & UX, *fœminina sunt, ut: Nox, nux, faux.*
X, cum Consonante.

Quæ X finiunt precedente consona, fœminina sunt,
ut: hæc Falx, laux, arx.

Partes asus masculinae sunt, ut: Quincunx, sextunx.

NUMERUS.

Quid est Numerus?

Est incrementum quantitatis ab uno ad plura pro-
cedens.

Numeri nominum quot sunt?

Dno:	[<i>Singularis, qui unitatem significat, ut:</i>
		<i>Domiaus.</i>
		<i>Pluralis, qui multitudinem significat, ut:</i>
		<i>Domini.</i>

B 2

FI.

DE NOMINE.

FIGURA.

Quid est Figura?

Est discrimen vocum simplicium & compositarum.

Figuræ nominum quot sunt?

Dua: { Simplex, quæ unica dictione constat, ut: aptus.
Composita, quæ pluribus dictionibus constat, ut: ineptus.

Quot modis nomina componuntur?

Quatuor modis.

Ex duobus rectis, ut: Respublica.

Ex duobus obliquis, ut: Ejusmodi.

Ex recto & obliquo, ut: Paterfamilias.

Ex obliquo & recto, ut: Jurisperitus.

CASUS.

Quid est Casus?

Est finalis variatio dictionum.

Casus nominum quot sunt?

Sex: { Nominativus, est prima vox, quo nominamus rem.
Genitivus, quo utimur interrogati de possessore.
Dativus, quo attribuimus aliquid cuiquam.
Accusativus, quo personam aut rem verbo subijcimus.
Vocativus, quo vocamus.
Ablativus, quo auferri aliquid, & rei gesta, vel gerunda circumstantiam significamus.

Quoru-

DE NOMINE.

Quotuplices sunt Casus?

Duplices: { Recti,
&
Obliqui.

Quot sunt Recti?

Duo: { Nominativus, } Sic dicuntur, quia à fronte verborum con-
&
Vocativus. } struuntur.

Quot sunt Obliqui?

Quatuor: { Genitivus, } Sic dicuntur, quia à tergo verborum con-
Dativus, } struuntur.
Accusativus, }
Ablativus. }

DECLINATIO.

Quid est Declinatio?

Est inflexio nominum in fine per casus.

Declinationes nominum quot sunt?

Quinque:

Prima, } Casus } a diphthongum, ut: Musa, æ,
Secunda, } } i productam, ut: Magister, i.
Tertia, } geniti- } is correptam, ut: Sacerdos, tis.
Quarta, } vis de- } us productam, ut: Fructus, us.
Quinta, } sinit in } ei divisas syllabas, Species, cici.



B 3

Typus

DE NOMINE.

Typus Declinationum.

Singularis.					Pluralis.					
N.	G.	D.	A.	V. A. N.	G.	D.	A.	V. A.		
1 a, e, as es	æ	æ	am	a æ	arū	is	as	is	Mascu. Foemi. Cōmu. Promi.	
er, ir, ur, us									Mascu. Foemi. Neutr. Epicæ.	
2 eus, um,	i	o	um	o i a	orū	is	os a	is		
a, e, o, c, l, n,									Dubiū omni- generū.	
3 r, s, t, x,	is	i	em im	e es i a	um iū	b ^o	es a	b ^o		
4 us u	us	ui	um	u us	um	b ^o	us	b ^o	Mascu. Foemi. Neutr.	
5 es	ei	ei	em	e es	erū	b ^o	es	b ^o	Foem. Dubi.	



RE

DE NOMINE.

REGULÆ.

De Neutris.

Neutra tres habent similes casus in utroq; numero, qui in plurali in a exeunt.

De Vocativo secundæ Declinationis.

Vocativus ab us fit per e, ut: Dominus. domine. Propria ab ius, in i faciunt Vocativum, ut: Gregorius, Gregori: sic & Filius, ô fili.

De Ablativo singulari tertie Declinationis,

I. Ablativus regulariter per e fit, ut: ab hoc sacerdote.

- 1. Neutra in e, al, ai desinentia.
- 2. Adjectiva in is, & er, quorum neutra in e desinunt.
- 3. Mensium nomina tertie declinationis.
- 4. Accusativos in im tantum facientia.

II. Per i tantum faciunt Ablativos.

III. Per e & i promiscue faciunt Ablativos.

- 1. Adjectiva omnis generis.
- 2. Comparativa in or & us.
- 3. Verbalia in trix.
- 4. Substantiva in etis, mnis, gnis, guis, & vis pleraq;
- 5. Accusativos per em & im desinentia.

B 4

De

DE NOMINE.

De Genitivo plurali.

- In ium faciunt genitivos.
1. Nomina, quorum ablativi finiunt in tantum, vel in e & i simul.
 2. Quae nominativum duabus consonantibus finiunt, ut: Pars parcium. Excipiuntur polysyllaba: Arabs Arabum, Caelus Caelibum, Inops inopum, Princeps principum.
 3. Quae in nominativo, & genitivo singularibus paribus syllabis desinunt, ut: Collis collium, Mei sis mensium. Excipe Vates vatium, Juvenis juvenum, e. Canis canum, Panis panum.
 4. Quae in is longum, aut in as, si sint monosyllaba, desinunt, ut: Lis litium, Mars marium. Item pluralia tantum, ut: Viri virium.

Cetera genitivos plurales in ium faciunt.

DE PRONOME.
MINE.

Quid est Pronomen?

Est vox qua utimur in demonstranda aut repetenda re, ubi nominis repetitio ingrata erat futura.

Quot sunt Pronomina?

Decem & septem: Ego, tu, sui, ille, iste, ipse, hic, is, quis, qui, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, & vestras.

Pro-

DE PRONOME.

Pronomini quot accidunt?

- Octo:
- Species,
 - Significatio,
 - Genus,
 - Numerus,
 - Figura,
 - Persona,
 - Casus, &
 - Declinatio.

SPECIES.

A Specie quotuplicia sunt Pronomina?

- Duplicia:
- Primitiva,
 - &
 - Derivativa.

Quae sunt primitiva?

Quae aliunde non cadunt & sunt decem: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, quis, qui

Quae sunt Primitiva?

Quae a primitivis cadunt, & sunt septem:

Meus	} cadit a genitivo singulari primitivi	Mei.
Tuus,		cui.
Suus,		sui.
Noster,	} cadit a genitivo plurali primitivi	Nostrum.
Vester,		vestrum.
Nostras,		nostrum.
vestras,		vestrum.

B5

Sl.

DE PRONOMINE.

SIGNIFICATIO.

A Significatione quotuplicia sunt Pronomina?

Sextu-
plicia:

- | | | |
|---|---|--|
| { | Demonstrativa quibus rem
vel personam demonstramus,
& sunt quatuor: | Ego.
Tu.
Hic.
Iste. |
| | Relativa, quae re-
ferunt antecedens,
& sunt quatuor: | Is, Ille. alias
Ipse, demonstrati-
Qui, vum, alias
Ille. relativum est. |
| | Reciproca, quae personam
precedentem repetunt, &
sunt duo: | Sui,
&
Suus. |
| | Interrogativa, quibus de
re vel persona quarimus, &
sunt quinque: | Quis,
Cujus,
Cujus,
Cujum,
Cujas. |
| | Possessiva, quae de possessa
re dicuntur, & sunt quin-
que: | Meus,
Tuus,
Suus,
Noster,
Vester. |
| | Gentilia, quae gentem vel
patriam significant, & sunt
duo: | Nostras,
&
Vestras. |

GE-

DE PRONOMINE.

GENUS.

Genera Pronominum quot sunt?

Quinque: Masculinum, Foemininum, Neutrum,
Commune, & Omne.

REGULA.

Genus est in pronomibus, perinde ut in Adjectivis
nominum. Nam per tria genera & terminationes mo-
ventur & pronomina.

- | | | |
|---|---|---|
| Pronomina | { | Unius vocis vel terminationis, sunt
generis omnis, ut: Ego, tu, sui. |
| | | Duarum vocum, sunt generis com-
munis, ut: Nostras, Vestras. |
| | | Primum terminatio-
num |
| Pronomi-
num trium
terminatio-
num | { | Prima vox est generis masculini, ut:
Meus, Ille. |
| | | Secunda foemini, ut: Mea, Illa. |
| | | Tertia neutri, ut: Meum, Illud. |

NUMERUS.

Numeri Pronomi-
num sunt duo, ut in
Nominibus, { Singularis, ut: Ego.
Pluralis, ut: Nos.

FIGURA.

Figura item { Simplex ut: Ego.
dua: { Composita, ut: Egomet.
Met. est syllabica adjectio, emphaseos & majoris si-
gnificantia gratia pronuntiata.

PER-

DE PRONOMINE.

PERSONA.

Personæ Pronominum quot sunt?

Tres: { Prima, qua rem loquentem monstrat, ut: Ego.
 Secunda, qua significat rem, ad quam sermo dicitur, ut: Tu.
 Tertia, qua significat rem, de qua sermo habetur, ut: Ille.

Regula.

Unum est pronomen prima personæ, scilicet Ego, Unum & secundæ, quod est Tu. Reliqua Pronomina omnia sunt tertiæ, exceptis Vocativis, qui sunt secundæ.

CASUS.

Casus item sunt sex, qui & in nomine, nisi quod Vocativo carent Pronomina, præter Tu, meus, noster, & nostras,

DECLINATIO.

Quomodo inflectuntur Pronomina?

Partim habent positivam declinationem, partim verò Nominum inflexionem sequuntur.

Quot sunt Pronomina positivæ Declinationis?

Tria: { Ego, Tu, Sui, } Et inflectuntur sic:

SIN:

DE PRONOMINE.

SINGULARE.

PLURALE.

N. Ego,	Tu,	Caret,	N. Nos,	Vos,	Caret.
G. Mei	tui,	sui,	G. nostrum,	vestrum,	Sui.
	vel mis,	vel tis,		vel nostri,	vel vestri.
D. Mihi,	tibi,	sibi,	D. nobis,	vobis,	sibi.
A. Me,	te,	se,	A. nos,	vos,	se.
V. caret,	ô tu,	caret,	V. caret,	ô vos,	caret.
Ab. à Me,	à te,	à se.	Ab. à nobis,	à vobis,	à se.

Quare appellantur positivæ Declinationis?

Quia unaquæq; vox sui ipsius est positio, nec alterâ ab alterâ regulariter formatur, ut in reliquis Nominibus & Pronominibus.

Quæ Pronomina sequuntur Nominum inflexionem?

Reliqua omnia, qua sunt vel prima, vel secunda, vel tertia Declinationis nominum.

Quæ sunt Primæ?

Fœminina omnia: Sed in his quadam in Genitivo & Dativo singulari variant.

SINGULARE.

PLURALE.

N.	G.	D.	Ac.	V.	Ab.	N.	G.	D.	Ac.	V.	Ab.
Illa	ius	i	am	caret.	ab illa.	æ	arum	is	as	caret.	ab illis.
Ista	ius	i	am	caret.	ab ista.	æ	arum	is	as	caret.	ab istis.
Ipsa	ius	i	am		ab ipsa.	æ	arum	is	as		ab ipsis.
Hæc	hujus	huic	hanc		ab hac.	Hæ	harum	his	has		ab his.
Ea	ejus	ei	eam		ab ea.	Eæ	earum	eis	eam		ab eis.

Quæ cujus cui quam à qua. Quæ quarum quis quas à quis, vel vel vel à qui. quibus à quibus.

Mea meæ æ am ô mea à mea. Meæ arum is as ô mea à meis. Sic Tua, Sua, Nostra, Vestra, in Genitivo & Dativo non variant. Quæ

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. : " /314.ig.j./

DE PRONOMINE.

Quæ sunt secundæ Declinationis ?

Masculina & Neutra. Sed in his quadam in Genitivo & Dativo singulari variant, ut:

SINGULARE. PLURALE.

N. G. D. Ac. V. Ab. N. G. D. Ac. V. Ab.

Ille illius i um ab illo. i orum is os ab illis.

Illud ius i ud ab illo. a orum is a ab illis.

Iste ius i um ab isto. i orum is os ab istis.

Istud ius i ud ab isto. a orum is a ab istis.

Ipsè ius i um ab ipso. i orum is os ab ipsis.

Ipsum ius i um ab ipso. a orum is a ab ipsis.

Hic hujus huic hunc ab hoc. Hi horum his hos ab his.

Hoc hujus huic hoc ab hoc. Hæc horum his hæc ab his.

Is ejus ei eum ab eo. Ii eorum eis eos ab eis.

Id ejus ei id ab eo. Ea eorum eis ea ab eis.

Quis cujus cui quem à quo. Qui quorû quis quos à queis.

vel vel vel vel vel vel.

qui à qui. quibus à quibus.

Quod cujus cui quod à quo. Quæ quorû quis quæ à queis.

vel vel vel vel vel vel.

quid quid à qui. qua quibus quæ à quibus.

Meus i o um ô mi à meo. Mei orum is os ô mei à meis.

Meum i o um ô meum à meo. Mea orum is a ô mea à meis.

Sic Tuus, Suus, Noster, Vester, Tuum, Suum, Nostrum.

Vestrum, in Genitivo & Dativo singulari non variant.

Quæ sunt tertiæ Declinationis ?

Nostras, & vestras. Nec in ullo casu variant à nominibus.

DE

DE VERBO.

DE ARTICULO.

Pronomina Hic, Hæc, & Hoc: Quæ in Declinatione prepositivi articuli loco ponuntur, nunquam in oratione sensum articuli habent, sed casus aut genera nominum indicant. Nam Latina sermo articulus caret.

DE VERBO.

Quid est Verbum ?

Est vox aut agere aliquid aut pati, aut neutrum significans.

Quotuplex est Verbum ?

Duplex: { Personale, & Imperfonale.

Quid est Verbum Personale ?

Quod personarum varietatem recipit, distinctis terminationibus.

Quotuplex est Verbum Personale ?

Substantivum: quod nec actionem, nec passionem, sed solam rei substantiam significat.

& sunt quatuor: Sum, forem, fio, & existo.

Vocativum, per quod proprium nomen significatur, ut: Nuncupor, nominor, appello.

Quadruplex: Ior, dicor, vocor, Petrus, Paulus.

Transitivum, cuius actio in rem vel personam patientem transit, ut: Percutio Davum, Duco lineam.

Absolutum, quod sententiam absolvit sine obliquo, ut: Sedeo, curro.

Quid

46

DE VERBO.

Quid est Verbum Impersonale?

Quo personarum varietatem non recipit distinctis terminationibus.

Quotuplex est Verbum Impersonale?

Duplex: { Activa vocis, quod in T desinit, ut: Pudet;
P. sive vocis, quod in TVR desinit, ut: legitur.

Verbo quot accidunt?

Octo: Genus, Species, Tempus, Modus, Numerus, Figura, Persona, & Coniunctio.

GENUS.

Quid est Genus in Verbo?

Nihil aliud est, quam ipsa significatio verbi, quid quodque verbum significet.

Genera Verborum quot sunt?

Quinq;

Activum, quod in O desinit, & assumpta R litera, facit ex se passivum, regitque post se accusativum personae, ut: Verberor a Davo.

Passivum, quod in R desinit, & deposita R litera redit in activum, regitque post se ablativum personae, ut: Verberor a Davo.

Neutrum; quod desinit in O, & propemodum actionem vel passionem significat, veruntamen absolute, ut casum activorum aut passivorum non requirat, ut: Frigeo, caleo. Sunt & neutralia passiva, quae desinunt in O & significationem passivorum habent, ut: Veneo a te, id est, vendor a te: Vapulo a te, id est, verberor a te.

Sic

DE VERBO.

Sic & Neutra passiva, quorum saltem praeterita passivorum modo habentur, ut: Audeo, ausus sum. Gaudeo, gavissus sum: Moereo, moestus sum: Soleo, solitus sum. Sunt & Neutra quaedam in M desinentia, ut: Sum, cum compositis.

Deponens, quod in R desinit, & deposita R litera, non est latinum. Significat autem active vel neutraliter, ut: Precor Deum; patior injuriam.

Commune, quod in R desinit, nec potest deponere R literam, & aut active, aut passive significat. Active cum accusativo, ut: Criminor Phormionem. Passive cum ablativo, ut: Criminor a Phormione.

Sunt etiam quaedam verba, quae offeruntur per O, & OR, eadem significatione, ut: Assentio, assensi, & assentior, assensus sum, &c.

Rursum quaedam eadem voce, modo active, modo absolute usurpantur, ut: Offendit Principem, & Offendit in tenebris, &c.

SPECIES.

Quotuplicia sunt Verba a Specie?

Duplicia: { Primitiva, &
Derivativa.

Quae sunt Primitiva?

Quae aliunde non cadunt, ut: Caleo, frigeo.

Quae sunt Derivativa?

Quae a primitivis cadunt, ut: Caleo, frigesco.

Derivativorum Species quot

sunt?

C

Quaedam

DE VERBO.

Quatuor:

Inchoativa, qua desinunt in SCO, & rem inchoari, aut intendi significant, ut: Caleſco, laeſco.

Frequentativa, qua in TO, SO, XO desinunt, & aſſiduitatem vel conoium significant, ut: Agito, pulſo, nexo.

Deſiderativa, qua in RIO desinunt, & ſtadium ſive voluntatem significant, ut: Eſurio, lecturio.

Diminutiva, qua in LO desinunt, & diminutionem ſui primitivi significant, ut: Sorbillo, id eſt modicè ſorbeo.

TEMPUS.

Quid eſt Tempus?

Eſt cum in Verbo quaeritur, quando quid dictum aut factum ſit.

Tempora Verborum quot ſunt?

- Quinq̄:
- Præſens, quod actionem nunc geri ſignificat, ut: venio.
 - Præteritum imperfectum, quod actionem inchoatam, ſed nondum abſolutam ſignificat, ut veniebam.
 - Præteritum perfectum, quod præteriſſe actionem ſignificat, ut: veni.
 - Præteritum plusquamperfectum, quod actionem diu præteriſſe ſignificat, ut: veneram.
 - Futurum, quod rem gerendam ſignificat, ut: veniam.

MO.

DE VERBO.

MODUS.

Quid eſt Modus?

Eſt inclinatio animi, varios ejus affectus demonſtrans.

Modi Verborum quot ſunt?

Quinque:

Indicativus, qui ſimpliciter aliquid fieri, aut non fieri deſinit, ut: Amo, doceo, lego, audio.

Imperativus, quo in imperando utimur, ut: Ama, doce, lege, audi.

Optativus, quo optamus, non deſinimus quid fiat, ut: utinam Amarem, docerem, legerem, audirem.

Subjunctivus, qui niſi ſubjiciatur alteri orationi, per ſe non abſolvit ſententiam, ut: cum Amem, doceam, legam, audiam.

Infinitivus, qui certos numeros & perſonas per ſe non deſinit, ſed mutatur numerum & perſonam, à verbo vel caſu ſibi adherēte, ut: Amare, docere, legere, audire.

NUMERUS.

Numerus duplex, ut in Nomine.

Singularis, ut: lego. Pluralis, ut: legimus.

FIGURA.

Figura ſimiliter duplex:

Simplex, ut: lego. Compoſita, ut: negligo.

PERSONA.

Quid eſt Perſona?

Eſt rationalis ſubſtantia, qua ſermo exercetur.

C 2

Per.

DE VERBO.

Personæ Verborum quot sunt?

Tres: { Prima, cui additur Pronomen prima persona, ut: ego lego.
 Secunda, cui additur Pronomen secunda persona, ut: tu legis.
 Tertia, cui additur Pronomen tertia persona, ut, ille legit.

CONJUGATIO.

Quid est Conjugatio?

Est conveniens verborum declinatio per tempora & modos.

ACTIVÆ VOCIS.

In voce Activa sunt Conjugationes quatuor:

Prima } cuius character { a longum, ut: amare;
 Secunda } est in penultima } e longum, ut: docere.
 Tertia } infinitivi, in vo- } e breve, ut: legere.
 Quarta } ce activa } i longum, ut: audire.

PASSIVÆ VOCIS.

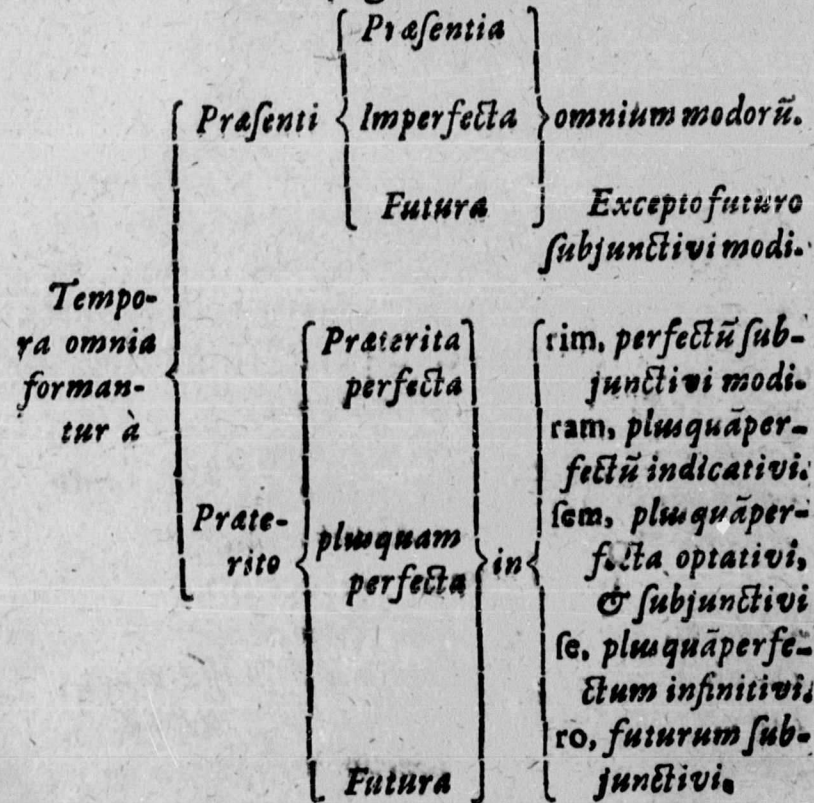
In voce Passiva sunt Conjugationes quatuor:

Primæ } character est { a longum, ut: amor, amaris.
 Secundæ } in penultima } e longum, ut: doceor, eris.
 Tertiæ } secunda per- } e breve, ut: Legor, eris.
 Quartæ } sona } i longum, ut: audior, itis.

Forma-

DE VERBO.

Formatio temporum in conjugando.



Præteritum Verbi, de se dat tempora quinque: Ram, sem, rim, ro, se, formabit cætera præsens.

Nomina declinare & verba in primis pueri sciant, neque enim aliter pervenire ad intellectum sequentium possunt.

C 3

Para-

DE VERBO

Paradigma Conjugationum
Activæ vocis,

INDICATIVI PRÆSENS.

SINGULARE.

1. Amo, as, at.
2. Doceo, es, et.
3. Lego, is, it.
4. Audio, is, it.

PLURALE.

- Amamus, atis, ant.
Docemus, etis, ent.
Legimus, itis, unt.
Audimus, itis, iunt.

Præteritum imperfectum.

Amabam,		Amabamur,	
Docebam,	as, at.	Docebamur,	batis, bant.
Legebam,		Legebamur,	
Audiebam,		Audiebamur,	

Præteritum perfectum.

Amavi,		Amavimus,	
Docui,	isti, it.	Docuimus,	istis, erunt.
Legi,		Legimus,	velere.
Audi,		Audivimus,	

Per Syncopen, Amâsti & Amâstis pluraliter.

Præteritum plusquam-
fectum.

Amaveram,		Amaveramus,	
Docueram,	as, at.	Docueramus,	ratis, rant.
Legeram,		Legeramus,	
Audiveram,		Audiveramus,	

Amâram, ras, rat.

Para-

DE VERBO.

Paradigma Conjugationem
Passivæ vocis.

INDICATIVI PRÆSENS.

SINGULARE.

1. Amor, aris vel are, atur. Amamur, amini, antur.
2. Doceor, eris vel ere, tur. Docemur, emini, entur.
3. Legor, eris, velere, iur. Legimur, imini, untur.
4. Audicr, iris vel ire, itur. Audimur, imini, iuntur.

PLURALE.

Præteritum imperfectum.

Amabr,		Amabamur,	
Docebar,	batis vel	Docebamur,	bamini.
Legebar,	bare, batur.	Legebamur,	banitur.
Audiebar,		Audiebamur,	

Præteritum perfectum.

Amatus	sum vel	Amati sumus vel fuimus
Doctus	fui, es vel	Docti estis vel fuistis.
Lectus	fuisti, est	Lecti sunt fuerunt vel
Auditus	vel fuit.	Auditi fuere.

Præteritum Plusquamper-
fectum.

Amatus	eram vel fue-	Amati eramus vel fue-
Doctus	ram, eras vel	Docti ram ^{us} , eratis vel
Lectus	fueras, erat	Lecti fueratis, erant.
Auditus	vel fuerat	Auditi vel fuerant.

C4

Activæ

DE VERBO.

Activæ vocis,
Futurum.

<i>Amabo,</i>	} <i>bis, bit.</i>	<i>Amabimus,</i>	} <i>bitis, bunt.</i>
<i>Docebo,</i>		<i>Docebimus,</i>	
<i>Legam,</i>	} <i>is, et.</i>	<i>Legemus,</i>	} <i>etis, ent.</i>
<i>Audiam,</i>		<i>Audiemus,</i>	

Futurum perfectum, *Amavero, ris, rit, &c.*

IMPERATIVI PRÆSENS.

<i>Ama,</i>	<i>et.</i>	<i>Amemus,</i>	<i>ate, ent.</i>
<i>Doce,</i>	<i>eat.</i>	<i>Doceamus,</i>	<i>ete, eant.</i>
<i>Lege,</i>	<i>at.</i>	<i>Legamus,</i>	<i>ite, ant.</i>
<i>Audi,</i>	<i>iat</i>	<i>Audiamus,</i>	<i>ite, iant.</i>

Futurum,

<i>Amato</i>	<i>Amemus atote, anto,</i>	} <i>vel</i>
<i>Doceto tu,</i>	<i>Doceamus, etote, ento,</i>	
<i>Legito ille,</i>	<i>Legamus, itote, unto,</i>	
<i>Audito</i>	<i>Audiamus, itote, unto,</i>	

OPTATIVI PRÆSENS. Utinam.

<i>Amarem,</i>	<i>Amaremus,</i>
<i>Docerem,</i>	<i>Doceremus,</i>
<i>Legerem,</i>	<i>Legeremus,</i>
<i>Audirem,</i>	<i>Audiremus,</i>

Præteritum perfectum & plusquamperfectum.

<i>Amavissem,</i>	<i>Amavissemus,</i>
<i>Docuissim,</i>	<i>Docuissimus,</i>
<i>Legissem,</i>	<i>Legissemus,</i>
<i>Audivissem,</i>	<i>Audivissemus,</i>

Per syncopen, *Amassem, asses, assec*

Passi.

DE VERBO.

Passivæ vocis.
Futurum.

<i>Amabor, beris vel bere,</i>	<i>Amabimur, bimin.</i>
<i>Docebor, bitur.</i>	<i>Docebimur, buntur.</i>
<i>Legar, eris vel ere,</i>	<i>Legemur, emini,</i>
<i>Audiar, etur.</i>	<i>Audiemur, entur.</i>

IMPERATIVI PRÆSENS.

<i>Amare, etur.</i>	<i>Amemur, emini, entur.</i>
<i>Docere, tatur,</i>	<i>Doceamur, eamini, eantur.</i>
<i>Legere, atur.</i>	<i>Legamur, amini, antur.</i>
<i>Audire, iatur.</i>	<i>Audiamur, iamini, iantur.</i>

Futurum.

<i>Amator</i>	<i>Amemur,</i>
<i>Docetor</i>	<i>Doceamur,</i>
<i>Legitor tu, ille,</i>	<i>Legamur, minor, antor,</i>
<i>Auditor</i>	<i>Audiamur,</i>

OPTATIVI PRÆSENS. Utinam.

<i>Amarer, reris</i>	<i>Amaremur,</i>
<i>Docerer, vel</i>	<i>Doceremur, remini,</i>
<i>Legerer, reris,</i>	<i>Legeremur, rentur.</i>
<i>Audirer, retur.</i>	<i>Audiremur,</i>

Præteritum perfectum & plusquamperfectum.

<i>Amatus essem vel fuiss.</i>	<i>Amati essemus vel fuiss.</i>
<i>Doctus sem, esses vel</i>	<i>Docti semus, essetis vel</i>
<i>LECTUS fuisses, esset</i>	<i>LECTI fuissetis, essent</i>
<i>Auditus vel fuisset.</i>	<i>Auditi vel fuissent.</i>

Cs

Acti.

DE VERBO:

Activæ vocis.
Futurum.

<i>Amem,</i>	<i>es, et.</i>	<i>Amemus,</i>	<i>etis, ent.</i>
<i>Doceam,</i>	} <i>as, at.</i>	<i>Doceamus,</i>	} <i>atis, ant.</i>
<i>Legam,</i>		<i>Legamus,</i>	
<i>Audiam,</i>		<i>Audiamus,</i>	

SUBJUNCTIVI PRÆSENS.

<i>Amem,</i>	<i>es, et.</i>	<i>Amemus,</i>	<i>etis, ent.</i>
<i>Doceam,</i>	} <i>as, at.</i>	<i>Doceamus,</i>	} <i>atis, ant.</i>
<i>Legam,</i>		<i>Legamus,</i>	
<i>Audiam,</i>		<i>Audiamus,</i>	

Præteritum imperfectum.

<i>Amarem,</i>		<i>Amaremus,</i>	
<i>Docerem,</i>	<i>res, res.</i>	<i>Doceremus,</i>	<i>retis, rent.</i>
<i>Legerem,</i>		<i>Legeremus,</i>	
<i>Audirem,</i>		<i>Audiremus,</i>	

Præteritum perfectum.

<i>Amaverim,</i>		<i>Amaverimus,</i>	
<i>Docuerim,</i>	<i>ris, rit.</i>	<i>Docuerimus,</i>	<i>ritis, rint.</i>
<i>Legerim,</i>		<i>Legerimus,</i>	
<i>Audiverim,</i>		<i>Audiverimus,</i>	

Per Syncopen, *Amârim, ris, rit.*

Præteritum plusquamper-
fectum.

<i>Amavisset,</i>		<i>Amavissetis,</i>	
<i>Docuisset,</i>	<i>isset, isset.</i>	<i>Docuissetis,</i>	<i>issetis, issetis.</i>
<i>Legisset,</i>		<i>Legissetis,</i>	
<i>Audivisset,</i>		<i>Audivissetis,</i>	

Passi-

DE VERBO.

Passivæ vocis.
Futurum:

<i>Amer, eris, vel ere, etur.</i>	<i>Amemur, emini, entur.</i>
<i>Docear, aris</i>	<i>Doceamur, amini,</i>
<i>Legar, vel are,</i>	<i>Legamur, antur,</i>
<i>Audiar, atur.</i>	

SUBJUNCTIVI PRÆSENS. Cùm

<i>Amer eris vel ere, etur.</i>	<i>Amemur, emini, entur.</i>
<i>Docear, aris</i>	<i>Doceamur, amini,</i>
<i>Legar, vel are,</i>	<i>Legamur, antur,</i>
<i>Audiar, atur.</i>	

Præteritum imperfectum.

<i>Amarer,</i>	<i>Amaremur,</i>
<i>Docerer, reris vel rere,</i>	<i>Doceremur, rentur,</i>
<i>Legerer, retur.</i>	<i>Legeremur, rentur.</i>
<i>Audirer,</i>	<i>Audiremur,</i>

Præteritum perfectum.

<i>Amatus sim vel fuarim,</i>	<i>Amati simus vel fue-</i>
<i>Doctus sis vel fueris,</i>	<i>Docti rimus, sitis vel</i>
<i>Lectus sit vel fue-</i>	<i>Lecti fueritis, sint,</i>
<i>Auditus rit.</i>	<i>Auditi vel fuerint.</i>

Præteritum plusquamper-
fectum.

<i>Amatus essem vel fuisset.</i>	<i>Amati essemus vel fuissetis.</i>
<i>Doctus sem, esses vel</i>	<i>Docti semus, essetis vel</i>
<i>Lectus fuisses, esset</i>	<i>Lecti fuissetis, essentis.</i>
<i>Auditus vel fuisset.</i>	<i>Auditi vel fuissetis.</i>

Activæ

DE VERBO.

Activæ vocis.

Futurum.

SINGVL.		PLVRAL.
<i>Amavero,</i>		<i>Amaverimus,</i>
<i>Docuero,</i>	<i>ris, rit.</i>	<i>Docuerimus,</i>
<i>Legero,</i>		<i>Legerimus, ritis, ritis,</i>
<i>Audivero,</i>		<i>Audiverimus.</i>

Per Syncopen, Amâro, ris, rit.

INFINITIVI PRÆSENS,
& imperfectum.

Amare.
Docere.
Legere.
Audire.

Præteritum perfectum & plus-
quamperfectum.

Amavisse.
Docuisse.
Legisse.
Audivisse.

Per Syncopen, Amasse,

Passi-

DE VERBO.

Passivæ vocis.

Futurum.

SINGVL.		PLVRAL.
<i>Amatus</i>	<i>ero vel fue-</i>	<i>Amati erimus vel fue-</i>
<i>Doctus</i>	<i>ro, eris vel</i>	<i>Docti rimus, eritis vel</i>
<i>Lectus</i>	<i>fuertis erit</i>	<i>Lecti fueritis, erint;</i>
<i>Auditus</i>	<i>vel fuerit.</i>	<i>Auditi vel fuerint.</i>

INFINITIVI PRÆSENS,
& imperfectum.

Amari.
Doceri.
Legi.
Audiri.

Per poëticam prosparepsin otiosè adjicitur ER, ut
Imitariet, rideriet, deludiet.

Præteritum perfectum & plus-
quamperfectum.

Amatum
Doctum
Lectum
Auditum

esse vel fuisse.

Acti-

DE VERBO.

Activæ vocis.

Futurum.

Amatum ire, vel amaturum esse.
Doctum ire, vel docturum esse.
Lectum ire, vel lecturum esse.
Auditum ire, vel auditurum esse.

Gerundia.

Gerundia habent significationem infinitivi.

Amandi.
Docendi, do, dum.
Legendi.
Audiendi.

Donatus vocat Participialia verba: Participiis enim per omnia sunt similia: nec tamen participia sunt: Quia participia significant tempus sine administratione rei: Gerundia verò administrationem rei, sine tempore.

Supina.

Amatum.
Doctum.
Lectum.
Auditum.

Participia.

Præsens.

Amans.
Docens.
Legens.
Audiens.

Futurum.

Amaturus,
Docturus, a,
Lecturus, um,
Auditurus,

Passivæ

DE VERBO.

Passivæ vocis.

Futuru.

Amatum }
Doctum, } iri.
Lectum }
Auditum }

Supina.

Amati.
Docti.
Lecti.
Auditi.

Gerundia & Supina extra seriem orationis nihil significant.

Participia

Præteritum.

Amatus,
Doctus, a,
Lectus, um,
Auditus,

Futurum.

Amandus,
Docendus, a,
Legendus, um,
Audiendus.



DE

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. :"
/314.ig.j./

DE VERBO.

DE VERBIS DEFECTIVIS,

id est,

quæ Modis & Temporibus
certis deficiunt.

Memini. Odi. Cœpi.

Indicativi præsens.

Memini, meministi, meministi. *Pluralit.*

Meminimus, meministis, meminierunt, vel ère.

Imperfectum, ut inferius in plusquamperfecto.

Perfectum, ut indicativus præsens per omnia habet.

Plusquamperfectum.

Memineram, ras, rat. *Plur: ramus, ratis, rant.*

Imperativi futurum.

Memento. *Plural: Mementote.*

Optativi plusquamperfectum. Utinam

Meminissem, sses, sset. *Plural: ssemus, ssetis, ssent.*

Subjunctivi perfectum. Cum

Meminerim, ris, rit. *Plur: Meminerimus, ritis, rint.*

Præteritum plusquamperfectum.

Meminisssem, sses, sset. *Plur: ssemus, ssetis, ssent.*

Futurum, Cum

Meminero, ris, rit. *Plur. Meminerimus, ritis, rint.*

Infinitivi perfectum & plusquam-

perfectum.

Meminisse. *Cæteris caret.*

Inquio, & Inquam.

Indicativi præsens. Inquio & Inquam, inquis, inquit.

Plural: Inquimus, inquiunt.

Præ-

DE VERBO.

Præterito perfecto, Inquisti, inquit.

Futuro, Inquies, inquiet.

Imperativo, Inque, inquat.

Futuro, Inquito.

Cæteris deficit.

Ajo.

Indicativo. Ajo, ais, ait. Pluraliter: ajunt.

Imperfecto. Ajebam, as, at. Plural: ajebant.

Perfecto. Ai, aisti, ait. Pluraliter: ajimus.

Imperativo. Ai, ut vel ai, vel nega. Terent:

Optativi Futurum & præsens Subjunctivi. Ajas, ajat:

Participium, ajens, ajentis. Cætera desiderantur.

Forem.

Optativi præsens & imperfectum, & Subjunctivi im-

perfectum: Forem, fores, foret: pro essem, esses, es-

set. Pluraliter: Forent: pro Essent.

Futurum infinitivi: Fore, pro Futurum esse.

Faxo.

Indicativi futurum est, Faxo, pro Faciam.

Subjunctivo, Faxim, faxis: faxit, Pluraliter: Faxitis;

faxint.

Quæso.

Quæso, quæsumus, primam habet personam presentis

Indicativi.

Salve, Ave, Vale.

Imperativo, Ave, Salve, Vale. Plur: Avete; Salvete;

Valete.

Infinitivo: Averè, Salverè, Valerè;

D

Au:

DE PARTICIPIO:

Ausim.

Subjunctivo, Ausim, ausis, ausit, Pluraliter: Ausiat.
Dicitur pro Ausus sim,

Infit.

Infit, tertia persona Indicativi, pro Incipit, vel Inquit.

Defit.

Defit, tertiam personam habet Indicativi, & presens
Infinitivi, Defieri.

Ovat.

Ovat, tertiam personam habet Indicativi.

Participium, Ovans, ovantis.

DE IMPERSONALIBUS.

Conjugatio Impersonalium, tam activa, quam passi-
ve vocis, imitatur Personalium regulas, ut: Placet,
placuit. Vacat, vacavit. Nam tertia tantum persona
casum habent: Carentq, Supinis & Gerundiis.

DE PARTI-
CIPIO.

Quid est Participium?

Est nomen verbale significans tempus.

Participio quot accidunt?

Sex:	[Genus,	} qua partim à nomine,		
		Numerus,		} partim à verbo, partim ab	
		Figura,			} utroq, mutuatur.
		Casus,			
		Tempus, &			
Significatio.					

Quæ

DE PARTICIPIO.

Quæ accidentia recipit à Nomine?

Genus & Casum.

Quæ à Verbo?

Tempus & Significationem

Quæ ab utroque?

Numerum & Figuram.

GENUS.

Genera Participiorum quot

sunt?

Quatuor:	[Masculinum,	} in	us.
		Fœmininum,		a.
		Neutrum,		um.
		Omne,		ns.

Regula.

Participia in us sunt generis omnis.

Reliquorum Participiorum prima vox in us, est ge-
neris masculini: secunda in a feminini: tertia in um
neutri.

NUMERUS.

Numeri Participiorum quot sunt?

Duo, sicut	[Singularis, ut: Amans,
		Pluralis, ut: Amantes.

FIGURA.

Figuræ Participiorum quot

sunt?

Duo

Duo;

DE PARTICIPIO.

Dua: { Simplex, qua à verbo simplici descendit, ut: spirans.
Decomposita, qua à verbo composita figura cadit, ut: respirans.

CASUS.

Casus Participiorum quot sunt?

Sex: quemadmodum & Nominum.

N. G. D. Ac. V. Ab.

TEMPUS.

Tempora Participiorum quot sunt?

Tria: { Praesens, } in { ans & ens.
Præteritum, } { tus, sus, xus.
Futurum, } { rus, & dus.

Septem terminationes Participiorum.

Regula.

Participia in ns sunt temporis presentis: sus, xus, præteriti: in rus, & dus futuri.

Formatio.

ANS, & ENS? à præterito imperfecto, bam vel bar mutando in ns, ut: Amabam, amans: Loquebar, loquens.

TUS, SUS, XUS, à Supino in u, addendo s, ut: Amatu, amatus: Læsu, læsus: nexu, nexus.

Unde formantur Participia in

RUS? à Supino in u, addendo rus, ut: Amatu, amaturus: Doctu, docturus.

DUS? à Gerundio in di, mutando di in dus, ut: Amandi, amandus: Docendi, docendus.

SIGNI.

DE PARTICIPIO.

SIGNIFICATIO.

Significationes Participiorum quot sunt?

Quinque: Activa, Passiva, Neutra, Deponens, & Communis.

Quæ Participia significant Activè?

Quæ descendunt à verbo generis activi, ut Amans.

Quot Participia descendunt ab Activo verbo?

Duo: { Praesens in NS, ut: Amans.
Futurum in RUS, ut: Amaturus.

Quæ significant Passivè?

Quæ descendunt à verbo Passivo, ut: Amaturus.

Quot Participia descendunt à verbo Passivo?

Duo: { Præteritum in TUS, ut: Amatus.
Futurum in DUS, ut: Amandus.

Quæ significant Neutraliter?

Quæ descendunt à verbo Neutro, ut: Currens.

Quot Participia descendunt à verbo Neutro?

Duo: { Praesens in NS, ut: Currens.
Futurum in RUS, ut: Cursurus.

Quæ significant Deponentialiter?

Quæ descendunt à verbo Deponenti, ut: Loquens.

A Deponenti quot Participia descendunt?

D 3

Tria:

DE PARTICIPIO.

Tria: { Præfens, in NS, } ut: { loquens.
 Præteritum, in TUS, } locutus.
 Futurum, in RUS, } locuturus.

Quæ significant Communiter?

Quæ descendunt à verbo Communi, u.: Criminans.

Quot Participia descendunt à verbo
 Communi?

Quatuor: { Præfens in NS, } ut: { criminans.
 Præteritum in TUS, } criminatus.
 Futurum activum in RUS, } criminaturus.
 Futurum passivum in DUS, } criminandus.

Declinationes Participiorum

quot sunt?

Tres priora Nominum.

Regula.

Omnia Participia fœminina, sunt prima declinati-
 onis Nominum. Masculina & Neutra, sunt secunda.
 Quæ verò sunt omnis generis, ad tertiam Nominum
 declinationem pertinent.

PARTICIPIORUM

degeneratio in Nomina.

Quot modis degenerant Participia

in Nomina?

Quatuor modis:

Primo Compositione, ut: Indoctus. Indoceri enim
 non dicitur.

Secundo, Amisso verbi casu, ut: cum dicimus: Fu-
 gians licium. Amans pecuniam, &c.

Tercio

DE ADVERBIO.

Tertio. Cum temporis significationem deponunt, ut:
 Doctus, (cum absolute hominem doctrina præditum si-
 gnificat. Sic Laudandus, amandus, cum significat di-
 gnum qui ametur.

Quarto. Ea quæ comparantur, & casus compara-
 tionis recipiunt, ut: Nemo est me amantior præcepto-
 ris. Et, Homerus doctior fuit Antimacho.

DE ADVER- B I O.

Quid est Adverbium?

Est quod actionis aut passionis circumstantiam una
 voce effert, ut: Bene vivere.

Adverbio quod accidunt?

Quatuor: { Species,
 Significatio,
 Comparatio, &
 Figura.

SPECIES.

▲ Specie quotuplicia sunt

Adverbia?

Duplicia: { Primitiva, quæ aliunde non cadunt, ut:
 Nunc, olim.
 Derivativa, quæ à primitivo aliquo de-
 scendunt, ut: Malè, pulchrè.

D+

SI

DE ADVERBIO.

SIGNIFICATIO.

Significationes Adverbiorum

quot sunt? *Multa.*

Sunt enim Adverbia aut

<i>Loci:</i>	<i>In loco</i> , ut: hic, illic, istic, intus, foris, ibi, ubi.
<i>Significan-</i>	<i>De loco</i> , ut: hinc, illinc, istinc, inde, unde.
<i>tia.</i>	<i>Ad locum</i> , ut: huc, illuc, istuc, eò quò, intrò, foras.
	<i>Per locum</i> , ut: hæc, illàc, istàc, quacunq; alià, rectà.
<i>Temporis,</i>	Hodie, heri, nunc, nuper, cras, olim.
<i>Numeri,</i>	semel, bis, ter, quater, usq; ad Millies.
<i>Negandi,</i>	Haud, non, neq; nequaquam, falsò.
<i>Affirmandi</i>	Etià quidni, certè, profectò, sic, ita, re-
<i>Demonstrandi,</i>	En, ecce. (Etè, probè,
<i>Optandi,</i>	Utinam, ò si,
<i>Precanri,</i>	Sodes, amabo.
<i>Hortandi,</i>	Eja, age, agite, agedum.
<i>Ordinis, ut:</i>	Deinde, deinceps, primò, secùdo, tertio,
<i>Interrogandi</i>	Cur, quare, quamobrem, quando, utrum,
<i>Similitudin</i>	Quasi, ceu, sicut, velut, tanquam, ut, uti,
<i>Qualitatis,</i>	Doctè, pulchrè, benè, malè, spontè.
<i>Quantitatis,</i>	Multum, parum, modicum.
<i>Intendendi,</i>	Valdè, profus, omnino, penitus, adeo.
<i>Remitendi,</i>	Sensim, paulatim, pedetentim, agrè, vix,
<i>Diminuendi,</i>	Clanculum, bellè, perbellè.
<i>Dubitandi,</i>	Forfan, forsitan, fortassis.
<i>Personalia,</i>	Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobis-
<i>Vocandi,</i>	ò, eho, heus. (cum,
<i>Respondendi,</i>	Hem.
<i>Separandi,</i>	Scorsim, separatim, privatim.

Iuran-

DE ADVERBIO.

<i>Iurandi ut:</i>	Ædepol, æcastor, hercle.
<i>Elegendi,</i>	Potius, imò.
<i>Congregandi</i>	simul, unà, pariter, viritim, summatim.
<i>Excludendi</i>	Tantum, tantummodò, duntaxat, solum,
<i>Prohibendi,</i>	Ne,
<i>Concedendi</i>	Sanè, esto, fac.
<i>Eventus</i>	Fortè, fortuitò, casu, fato.
<i>Comparandi,</i>	Magis, miùs, melius, maximè, minimè, pruden-issimè.

COMPARATIO.

Quot sunt gradus Comparationis Adverbiorum?

<i>Tri-</i>	{ Positivus,	} ut: { doctè.	
	{ Comparativus,		{ doctiùs.
	{ Superlativus,		{ doctissimè.

Quæ Adverbia comparantur?

Quæ ab adjectivis nominibus comparabilibus descendunt, ut: doctè, à doctus: pulchrè, à pulcher.

Exemplum Comparationis.

POSIT.	COMP.	SUPERL.
Doctè,	doctiùs,	doctissimè.
Pulchrè,	pulchriùs,	pulcherrimè.
Benè,	meliùs,	optimè.

FIGURA.

Figuræ Adverbiorum quot sunt?

<i>Dua:</i>	{ Simplex, ut: doctè, facile.
	{ Composita, ut: Indoctè, difficile.

D 5

DE

2p

❁❁❁

DE CONIUN- CTIONE.

Quid est Coniunctio?

Est qua subinde superioribus sententiis alias annectitur.

Coniunctioni quot accidunt?

Tria: {
Potestas,
Figura, &
Ordo.

P O T E S T A S.

Quid est Potestas?

Est Coniunctionum significatio.

Quot sunt Potestates seu significati-
ones Coniunctionum?

Septem: {
Copulativa,
Disiunctiva,
Adversativa,
Causalis,
Ratiocinativa,
Ordinis,
Approbativa.

Da Copulativas Coniunctiones.

Et, q, quog, ac, atq, etiam, simul, cum, tum.

Da Disiunctivas, seu Dubitativas.

Vel, aut, sive, seu, nec, an, neque, autem.

Da

DE CONIUNCTIONE.

Da Adversativas, seu Correctivas.

At, sed, ast, verum, verò, atqui, porro, tamen, quanquam, quamvis, etsi, licet, saltem, tamen, quini, nedum, imò, ceterum.

Da Causales, seu Conditionales.

Nam, namq, enim, etenim, quia, quoniam, quando, quandoquidem, si, siquidem, ni, nisi, enimverò, neve, quòd, ut.

Da Ratiocinativas.

Ergo, ideo, igitur, idcirco, itaque, quapropter, quando, quomobrem, proinde, quare, quocirca, scilicet, propterea.

Da Ordinis.

Insuper, postea, postquam, deinde, deinceps, porro, postremo.

Da Approbativas.

Quidem, equidem, videlicet, nempe, quippe.

F I G U R A.

Figurae Coniunctionum quot sunt?

Duae: {
Simplex, ut: *Nam, enim, verum.*
Composita, ut: *Namq, enimverò, verum, tamen, quomobrem.*

O R D O.

Est modus praeponendi & postponendi Coniunctionum.

Ordines Coniunctionum quot
sunt?

Tria

DE PRÆPOSITIONE.

Tres: { Præpositivus,
Postpositivus,
Communis.

Quæ Conjunctiones sunt ordinis Præpositivi?

Quæ in orationis ordine præponuntur, ut: Nam, quare, idè, etenim, at, atq, nec, si, quin, nisi, seu.

Quæ sunt Postpositivi ordinis?

Quæ in orationis ordine postponuntur, ut: Enim, autem, quoque, verò, que, ne, ve: Quarum posteriores tres dicuntur Enclitica, èd, quòd tonum suum rejiciunt in finem præcedentis dictionis, ut: Hominesq; Deosq;.

Quæ sunt Communes?

Quæ in orationis ordine nunc præponuntur, nunc postponuntur, ut: Ergo, igitur, itaq; quoniam, tamen.

DE PRÆPOSITIONE.

Quid est Præpositio?

Est propositivum articulus, Nomen Verbo adjungens, quod aliquam facti circumstantiam significat, ut: Ad patrem eo.

Præpositioni quot accidunt?

Unum, Casus tantum.

Quot Casus?

Duo: Accusativus, & Ablativus;

Quot

DE INTERJECTIONE.

Quot sunt Præpositiones Accusativo Casui servientes?

Triginta: Ad, apud, ante, adversum, cis, citra, circum, circa, circiter, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, ponè, per, propè, propter, post, præter, penes, secundum, secus, supra, trans, ultra, usque.

Quot sunt Præpositiones Ablativo Casui servientes?

Quindecim: A, ab, abs, cum, coram, clam, de, e, ex, pro, præ, palam, sine, absque, tenus.

Quot sunt Præpositiones servientes utrique Casui?

Quatuor: In, sub, super, & super.

Quot sunt Præpositiones Inseparabiles?

Sex: Di, dis, re, se, an, con. Quæ extra compositionem cum casibus constructa non inveniuntur.

DE INTERIECTIONE.

Quid est Interjectio?

Est sonus inconditis, animi affectum significans.

Interjectioni quot accidunt?

Unum, Significatio tantum.

Quot sunt Significationes Interjectionum?

Tot, quot affectuum varietatibus.

Sunt

DE SYNTAXI.

Sunt
 unim.
 alia

- Admirationis, ut: *Papa! vab!*
- Comminationis, ut: *Va.*
- Exclamationis, ut: *ô*
- Doloris, ut: *Ab, heu, prob dolor, oh, hei.*
- Metus, ut: *Atat.*
- Indignationis, ut: *Proh Iupiter, hem.*
- Rifus, ut: *Ha, ha, ha.*
- Irrifionis, ut: *Hui, vab: aut si qua sunt similia.*

De Etymologia haftenus.

DE SYNTAXI.

Quid est Syntaxis?

Est recta partium orationis inter se compositio.

Quotuplex est Syntaxis?

Duplex: Legitima, & Figurata.

Quæ est Legitima constructio?

Cui nec deest quippiam, nec redundat, nec loco suo abest, nec immutatur.

Quotuplex est legitima constructio?

Triplex: {

- Concordantiæ,
- Regiminis, &
- Partium indeclinatarum.

Quæ est constructio Concordantiæ?

Quæ in aliquibus accidentibus partium orationis declinabilium concordat.

Quot

CONCORDANTIÆ.

Quot sunt accidentia Concordantiæ?

Quatuor: Genus, Numerus, Casus, Persona.

Quæ est constructio Regiminis?

In qua casus obliqui ab aliqua partium orationis declinabilium reguntur.

Quæ est constructio Partium indeclinatarum?

In qua partes indeclinabiles reliquis orationis partibus legitime adficiuntur.

CONSTRUCTIO CONCORDANTIÆ.

Quot sunt Syntaxes Concordantiæ?

Quatuor: {

- Adjectivum cum Substantivo.
- Nominativus cum Verbo.
- Relativum cum Antecedente.
- Interrogativum cum suo redditivo.

I.

ADJECTIVUM CUM SUBSTANTIVO.

REGULA.

Adjectivum & Substantivum eodem genere, numero, & casu coherent, ut:

Amicus certus in re incerta cernitur.

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Quotuplicia sunt Adjectiva?

Tri.

DE SYNTAXI.

Triplicia: { Nominalia, ut: Mens sana.
Pronominalia ut: Tuares.
Participialia, ut: Forma neglecta.

Appendix.

Quando duo adjectiva concurrunt, alterum induit naturam nominis Substantivi, ut: Fortunate senex, Senex hic substantive accipitur.

Adjectivum cum Substantivo quot habet communia accidentia?

Tria: Genus, Numerum, & Casum.

II.

NOMINATIVUS CUM VERBO.

Regula I.

Nominativus precedit verbum personale finitum simili numero, & persona, ut: Otia dant vitia, Ego lego, tu legis, ille legit.

Appendix 1.

Utimur verbis prima & secunda persona, dissimulatis ferè pronomibus, ut: Nosce te-ipsam.

2.

Tertia quoque persona est, quando absolute sine nominativo utimur, in ijs, videlicet, qua per Ellipsin, vel secundum intellectum dicuntur, ut: Ajunt, dicunt, ferunt. Tonat, pluit, ningit, diecit, vesperascit.

3.

Est & cum infinitivus, aut tota oratio infinitiva, pro nominativa, graca consuetudine usurpantur, ut: Didicisse artes, emolliet mores, &c.

Regula

CONCORDANTIÆ.

Regula II.

Vocativi, aut imperativi secunda persona prapuntur, aut sine verbo ornatim vel affectus causa, orationi inseruntur, ut: Eripe nate fugam. O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.

Vocativum aliquando implicite ponitur, ut: Durate, servate.

III.

Verba Substantiva procedunt & sequuntur nominativi, ut: Senex bis pueri sunt. Deus est justus.

Per Ellipsin, ut: Rari boni, scilicet sunt.

IV.

Etiam nuncupandi verba, & qua similem vim habent, utring, nominativum adsciscunt, ut: Ille salutatur Doctor. Sic: Est mihi nomen Pomponij: & erudite Pomponio.

V.

Verbum finitum sequitur aliquando nominativus, sed qui statum aut gestum rei significat, ut: Dormit securus. Bibit jejunos.

Nominativus cum verbo quot habet communia accidentia?

Duo: Numerum, & Personam.

III.

RELATIVUM CUM ANTECEDENTE.

Regula.

Relativum cum antecedente substantivus necesse est generare

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. : " /314.ig.j./

DE SYNTAXI

genere & numero consentire: Casu non semper convenit, nam is sequenti verbo respondet, ut: Nulla fides pietasq; Viris, qui castra sequuntur.

Relativum Qui, Quæ, Quod, tam antecedenti quam consequenti substantivo rectè respondet.

Appendix. I.

Cum ad verbum vel totam orationem precedentem relativum inferitur, neutro genere plerumq; ponitur, ut: Intempore ad eam veni, quod rerum omnium est primum.

2.

Relativa, qua accidentis vocant Grammatici, genus, numerum, & casum mutantur à substantivis, quibus proximè coherent, ut: Talis est civitas, quales sunt principum mores.

Relativum cum antecedente quot habet communia accidentia?

Duo: Genus, & Numerum.

IV.

INTERROGATIVUM CUM SUO

redditivo.

Regula.

Interrogativum cum suo redditivo, casu aut modo convenire debet, ut: Cujus est sententia? Ciceronis.

Quid agitur? Statur.

Casu non semper convenit:

I. Cum per vocem quaritur, quæ cum aliis nominibus alio casu construitur, ut: Quanti emptus est liber? duabus drachmis.

II. Pro-

REGIMINIS NOMINUM.

II. Pronomina autem possessiva eo casu subjiciuntur, quem Verbum ad quod respondetur requirit, ut: Cujus est hæc oratio? Mea, tua, sua, nostra, vestra. Cujus patrum vidisti? Meum, tuum, suum. &c.

Interrogativum cum suo redditivo, quot habet communia accidentia?

Unum, Casus tantum.

CONSTRUCTIO REGIMINIS

Nominum.

GENITIVUS CUM NOMINE.

Regula I.

Substantivum cum substantivo genitivo casu iungitur, ut: Voluptas esca malorum. Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Sic & Pronomina, & adjectiva substantivè usurpata

Appendix. I.

Appositio.

Figuram Appositionem dixerunt, cum duo substantiva, eodem casu, absq; conjunctione, unum declarantis conjunguntur, ut: Philosophia, mater artium. Regina pecunia donat.

2.

Atticismus.

Atticismum vocarunt, cum adjectiva neutro genere pro substantivis usurpata, substantivorum more genitivos adsciscunt, ut: Non videmus manticeæ quod in tergo est.

Quantum quisq; sua nummorum possidet arca. Tantum habet & fidei, pro, tantam fidem.

E 2

II.

34

DE SYNTAXI

II.

Superlativi adsciscunt genitivos plurales, vel collectivi nominis singulares, ut: Doctissimus Poëtarum fuit Virgilius. Optimus plebis.

III.

Nomina. collectionem aut partitionem significantia, adsciscunt genitivos plurales, ut: Nemo hominum. Pars civium. Alter horum.

Et comparativa, ut: Major juvenum.

IV.

Adjectiva, qua curam, desiderium, notitiam, & contra significant: similiter & verbalia pleraq; & participia cum in nomina degenerant, genitivum postulant, ut: Natura hominum novitatis avida. Tempus edax rerum. Patiens inedia.

Affectionem, aut motum animi significantia.

V.

Qua copiam, & contra significant: Item Reus, & qua huic affinia sunt, modo genitivum, modo ablativum recipiunt, ut: Dives pecoris: Dives agris. Contentus paucis. Reus voti: Reus stipulando.

DATIVUS CUM NOMINE.

Regula I.

Dativos adsciscunt, qua commodum, facilitatem, similitudinem, aut affinitatem aliquam, & contra significant, ut: In via virtuti nulla est via. Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli. Commune & Idem.

Appendix.

Con:

REGIMINIS NOMINUM.

Construuntur ex superioribus, quadam cum Genitivo, ut: Domini similis es, Amicus veritatis, Accusativo cum prepositione, ut: Idonens ei rei, & ad eam rem. Ablativo, ut: Homo non alienus à literis. Commune cum cæteris.

ACCUSATIVUS CUM NOMINE.

Regula I.

Adjectiva, Græca consuetudine, accusativos substantivorum adsciscunt per Synecdochen, ut: Nuda genu. (Est autem Synecdoche, quando pars pro toto, aut totum pro parte ponitur.)

II.

Adjectiva quantitatem significantia, accusativum vel ablativum, mensura vel spacijs adsciscunt, ut: Caulus palmum altus. Longus quatuor pedes. Liber crassus tres digitos.

ABLATIVUS CUM NOMINE.

Regula I.

Comparativi adsciscunt Ablativos, ut: Homine imperito nunquam quicquam injustius.

II.

Ablativus instrumenti, causa, materia, subjicitur certis adjectivis, ut: Vir gloria clarus, autoritate gravis. Lassus cura. Fessus cursu. Dignus honore.

III.

Etiam numeralia, qua ordinis vocantur, & diversitatis nomina, ablativum adsciscunt, sed cum prepositione à vel ab, ut: secundus à rege. Quantum mutatus ab illo.

E 3

IV.

DE SYNTAXI

IV.

Dignus & Indignus simpliciter ablativos adsciscunt,
ut: Dignum laude virum Musa vetat mori. *Poeta Ge-*
nitivo etiam usi sunt, ut: Curia consilij quæ nunc di-
gnissima tanti. Magnorum indignus avorum.

V.

Varia est constructio vocis Opus, sed Ablativum sa-
pius adsciscit, ut:

Nunc animis opus: Aenea, nunc pectore firmo.

Ubi rerum testimonia ad sunt, non opus est verbis.

Nonnunquam autem precedit nominativus, ut:
Dux & autor nobis opus est. *Vel, Genitivus,* ut: Hic e-
rit artis opus. *Vel, ablativo infinitivus subjicitur,* ut:
Hoc fieri opus est. Per opus est de illa loqui, Terent.

VI.

Duo ablativi designantes consequentiam, absolute
junguntur, alter nominis, alter Participij, ut: Nube
solet pulsa clarior ire dies. Non decribit populo te veni-
ente dies.

Explicantur per particulas cum, dum, postquam,
& similes.

Designare consequentiam est ita in oratione poni, ut
nihil plenum aut integrum intelligatur, sed ad perfe-
ctionem sententia adhuc amplius aliquid expectetur.

Disimulatur interdum Participium, ut: Tuecro
duce, pro, Tuecro existente duce. Et, Ferdinando Re-
ge Ungaria à Turca miserè vastata est.

Sic interdum Nomen & Pronomen omittitur, & so-
lum Participium genere neutro ponitur, ut: Audito,
scilicet, eo.

VII.

REGIMINIS VERBORUM.

VII.

Quæ inesse, vel adesse quippiam alicui significant,
varie efferuntur, aliquando enim genitivo Latini u-
zuntur, sæpius ablativo, nonnunquam nominativo &
ablativo, rarius nominativo & accusativo.

Gen: ut: Ingenui vultus puer, iugenuiquè pudoris.
Ablat. ut: Homo antiqua virtute & fide.

Nom. & Abl. Ennius ingenio maximus, arte rudis.

Nom. & Accus. ut: Illa super suras tunica collecta
ministrat. *Huc referuntur, & illa,* Patriâ Lesbium,
Natione Syrus.

CONSTRUCTIO REGIMINIS

Verborum.

GENITIVUS CUM VERBO.

Regula I.

Genitivum postulant, quæ possessionem aut proprie-
tatem significant, ut: Hæc vestis est patris,

I.

Verba memoria & oblivionis, promiscuè genitivum
adsciscunt, vel accusativum, ut: Memini hujus rei, &
hanc rem.

Sic & ablativum, ut: Meminit de te, id est, mentio-
nem fecit. Putavi ea de re te admonendum esse.

III.

Accusandi verba, damnandi, & absolvendi, geniti-
vum adsciscunt, qui speciem facti significet, aut ablati-
vum qui genus, ut: Furci se astringit. Condemnabo
eodem ego te crimine. Accuso te ambitus.

E 4.

IV.

36

DE SYNTAXI.

IV.

Æstimandi verba, genitivum vel ablativum plerumque, sed genitivum frequentius adsciscunt, ut: Tu fortasse quid de me fiat parvi pendis. nihili facio: æqui boniq; consulo.

V.

Quæ copiam, & contrâ significant, modo genitivum, modo ablativum recipiunt, ut: Eget æris Cappadocum rex. Non eget Mauri jaculis, nec arcu.

VI.

Quæ curam aut perturbationem animi significant, genitivum vel ablativum regunt, ut: Discrutior animi: & discrutior animo,

VII.

Substantivo item verbo subijcimus genitivum vel ablativum, cum formam aut qualitatem alicujus rei describimus, ut: Cum faciem videas, videtur esse, quantivis pretij. Sum animo hilari,

DATIVUS CUM VERBO.

Regula I.

Quodlibet verbum admittit Dativum personæ, aut rei, cui qualicunque modo aliquid acquiritur vel admittitur, ut: Ovem lupo commisisti.

II.

Verbo Est, habendi significatione, cum dativo utimur, ut: Est mihi namque domi pater, est injusta nos circa.

III.

REGIMINIS VERBORUM.

III.

Quibusdam verbis gemini dativi adduntur, quorum alter personam, alter commodum vel incommodum significat, ut: Est mihi lucro. Est mihi odio. Datur mihi laudi. Sunt exitio Reipub, intestinæ dissensiones,

IV.

Sunt quibus figuratè Dativus adjicitur Accusativi loco vel Ablativi, ut: It clamor cœlo, pro, ad cœlum. Neq; cernitur ulli, pro, ab ullo.

ACCUSATIVUS CUM VERBO.

Regula I.

Activa verba omnia accusativos adsciscunt, ut: Virum malum vel mus mordeat.

Sic, Deponentia & Communia activè significantia, ut: Vereor hominem, Sequor illum, Amplector virtutem.

II.

Adsciscunt & neutra quadam accusativos, sed cognata significationis, ut: Aro terram. Bibo vinum, Ablativos, ut: Morte obij. repentina, pro, mortem.

III.

Pauca quadam activa, duos accusativos adsciscunt, quæ dicuntur Transitive, ut: Doceo te literas, Ablativum quoq; recipiunt quadam cum prepositione, ut: Interrogo te hanc rem, & de hac re. Quadam etiam trifariam dicuntur, ut: Induo te vestem, Induo tibi vestem, & Induo te veste.

IV.

Construuntur cum accusativo & composita quadam,

Es

vi

DE SYNTAXI

vi prapositionis, cum qua componuntur, ut: Villam prætereo sciens. Trajicio flumen.

V.

Qua mensuram aut spacium significant, accusativo casu vel ablativo cum verbis junguntur, ut: Cum abessem ab Amano iter unius diei. Nec longis inter se passibus absunt.

VI.

Est & ubi figuratè Accusativus adicitur verbis passivis & absolutis, Græca consuetudine, ut: Pluribus ille notis variatam pingitur alvum.

ABLATIVUS CUM VERBO.

Regula I.

Passivorum proprius casus est ablativus cum prapositione a vel ab, ut: Laudatur ab illis. Amor abs te. Dativus etiam pro ablativo figuratè ponitur, ut: Visus mihi, pro, à me.

Patiendi significationem habentia pro passivis accipiuntur, ut: Vapulò à præceptore.

II.

Ablativo casu efferuntur, quæ causam, instrumentum, aut modum actionis significant, ut:

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Oderunt peccare mali formidine penæ.

Additur & prapositio, ut: Laborat ex pedibus.

III.

Mercandi quoque verba ablativum adsciscunt, qui pretium significet, ut: Vendidit hic auro patriam.

Excipiuntur: Tanti, quanti, pluris, minoris, quæ gen-

NOMINUM TEMPUS SIGN.

genitivo casu ponuntur, ut: Non video pluris quam alij, fortasse etiam minoris.

IV.

Prohibendi significationem habentia, item auferendi, abstinendi, aut distandi, ablativos adsciscunt, sed alias cum prapositione, alias sine prapositione, ut: Adolescentia à libidinibus arcenda est. Abstulit à me pecuniam. Est virtus placitis abstinuisse bonis. Distat ab urce.

V.

Ablativos adsciscunt & hæc deponentia, Vtor, fruor, fungor, potior, & vescor, ut: Vtor vino, fruor studijs, fungor munere, vescor lacte. Interdum & accusativos adsciscunt, ut: Neque boni, neque liberalis functus est officium viri. Potior, etiam genitivo construitur, ut: Si ejus oppidi potius foret.

VI.

Prapositio quoque omissa, vel per compositionem addita, facit interdum, ut verbis ablativus rectè addatur, ut: Medio tutissimus ibis: pro, in medio, Exeo domo, pro, eo ex domo.

NOMINUM TEMPUS SIGNIFICANTIAM, CONSTRUCTIO.

Regula I.

Ablativo nomina temporis efferuntur, cum speciem magis quam durationem significamus, ut: Superioribus diebus veni in Cumanum. Exacto mense redijt.

Hæc respondent ad questionem factam per Quando.

DE SYNTAXI

II.

Accusativus frequentior est ijs, qua durationem seu continuum tempus significant, ut: Vna cum gente tot annos bella gero. Absuit biduum.

Hac ad interrogationem Quam diu respondent.

Utrisque casibus interdum & prepositiones accedunt, ut: Accidit in paucis diebus. Item venit tertio Calendas, & ad tertium Calendas, & tertio Calendarum.

NOMINUM NUMERALIUM
constructio.

Numeralia varia sunt.

Quadam numerum significant, ut: Vnus, Duo, Tres, Quatuor, &c. Et horum interrogatio, Quot Constructunturq; ut nomina adjectiva: vel partitivorum more cum genitivo plurali.

Alia Ordinem significant, ut: Primus, Secundus, Tertius, &c. Et horum interrogatio, Quotus. Constructunturq; similiter, addendo Quisque, ut: Quartus quisque annorum bissextilis est.

Alia Distributionem, ut: Singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septeni, octeni, noveni, deni, viceni, triceni, quadrageni, &c.

Regula I.

Distributivis utimur, cum distributione facta, cuiq; parti suum numerum assignamus, ut: Deni aurei militibus dati sunt.

Cum dico: Bini aurei militibus dati sunt, significo singulos duos accepisse. At cum dico: Duo aurei militibus dati sunt, significo totam legionem duos tantum accepisse,

II.

NOMINUM LOCALIUM.

II.

Adduntur & distributiva nominibus qua pluraliter tantum dicuntur, ut: Binas literas abs te accepi. Ex unis nuptiis geminas mihi conficies.

NOMINUM LOCALIUM
Constructio.

Regula I.

Nominibus regionum prepositiones, sicut & appellativis adduntur, sive verbis in loco, sive de loco, sive ad locum significantibus adjiciantur, ut: Poenus in Italiam venit.

II.

Urbium propria prima vel secunda declinationis, in loco esse significant genitivo casu singulari: Tertia autem declinationis, & pluralia tantum, ablativo, ut: Tarenti degit Architas, Romæ Tibur autem ventosus, Tibure Romam, Delphis Apollo oracula reddebat.

III.

Ad locum significat accusativus, cujuscunque numeri aut declinationis nomina ipsa fuerint, ut: Noctuas Athenas, proficiscor Romam. Eo Wittembergam.

IV.

De loco autem & per locum significantes, ablativo utimur, ut: Carthagine rediit scipio. Roma profectus est cum exercitu.

Appendix.

Propria civitatum imitantur & hac appellativa: Domus, Rus, Humus, Militia. In loco enim significantia genitivo: Ad locum accusativo, De loco ablativo casu ver-

39

DE SYNTAXI

In verbis subjiciuntur, ut: Sum domi, eo domum, venio domo. Eorus, redeo rure, sum ruri.

Et additis adjectivis, Meæ, tuæ, suæ, &c. ut: Malo esse domi meæ, quam domi alienæ.

Ille rectâ domum meam venit.

Vestras quisque redire domos.

INFINITIVORUM CONSTRUCTIONIO.

Regula I.

Accusativus proprius casus est, infinitivorum præcedens infinitivum, perinde ut nominativus verbum finitum, ut: Meriti se quemque suo pede ac modulo verum est. Ajo te vincere posse.

Exponitur per nominativum, mutato verbi modo, & adjecta particula Quod, vel Ut, vel simili.

II.

Infinitivi adduntur verbis, significantibus qualemcumque voluntatem aut sensum, aut facultatem, ut: Cupit te videre. Salvum te advenire gaudio. Nec tecum possum vivere, nec sine te.

III.

Casus sequens infinitivum Esse, & quæ similis constructionis sunt, convenit cum proximo casu præcedente, ut: Cave te tristem esse sentiat.

IV.

Gracismi sunt cum infinitivi adduntur nominibus facultatem significantibus, aut alias pro Gerundiis usurpantur, ut: Nunc est tempus dicere quæ sententias.

pro

GERUNDIORUM.

pro, tempus dicendi. Cantare perici, pro, cantandi.

Græci enim infinitivos pro Gerundiis ponunt, cum Gerundia nulla habeant.

GERUNDIORUM CONSTRUCTIONIO.

Regula I.

Gerundia in DI, sequuntur nomina voluntatem aut facultatem significantia, ut: Occasio emergendi, Cupidus videndi, Studiosus dicendi.

In DO Gerundia sequuntur verbum, vel cum præpositione, vel sine præpositione, ut: Omnia conando docilis solertia vincit. Ratio rectè scribendi cum loquendo juncta est.

II.

Cum necessitatem significant in Dum gerundia, impersonalium modo ponuntur, & vel Dativum juxta se habent, vel casum omnino nullum, ut: Vigillandum est nobis. Eundum est. Discendum est pueris. Utendum est ætate.

Accusativo casu Gerundia præpositione annectuntur verbis, ut: Mitto illum ad speculandum arcem.

SUPINORUM CONSTRUCTIONIO.

Regula I.

Supina priora casum verbi sui adsciscunt, & cum verbis significantibus motum ad locum junguntur, ut: Venio salutatum amicos. Eo venatum.

II.

Posteriora Supina construuntur, vel cum adjectivis facultatem

facul-

DE SYNTAXI.

facultatem, aut modum aliquem significantibus, vel cum verbis significantibus motum de loco, ut: Visu facilis. Dictu affabilis. Obsonatu redeo. Turpe dictu. Dignum relatu,

IMPERSONALIUM CON- structio.

Regula I.

Impersonalia passiva vocis ante se casum non habent, post se autem plerosq, eos, quos recipit verbum passivum: quandoq, etiam absolute sine casu ponuntur, ut: Factum est à vobis duriter. Quid agitur? statur.

II.

Est, Interest, & Refert, personam genitivo designanti: à se autem infinitivum recipiunt, vel conjunctivum cum particulis, At, An, Ne, & similibus, ut: Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere. Reipublicæ refert, (pro Utile est) conservari literas, & ut conserventur literæ. Interest omnium rectè facere. Prudentis est multa dissimulare.

Appendix.

Pronomina possessiva, cum verbis Interest, & Refert, ablativo casu, genere feminino: cum verbo autem Est, genere neutro, casu nominativo junguntur, ut: Tua quod nihil refert percontari desine. Tuum est, si quid præter spem evenit, mihi ignoscere. Illud mea magni interest, te ut videam.

III.

Decet, Delectat, Juvat, Oportet, accusativum personæ ante se habent, post se verò infinitivum, ut: Te animo

IMPERSONALIUM.

animo hilari esse valde me juvat. Mendacem oportet esse memorem.

Decet, ponitur etiam cum Dativo, ut: Quandoque deceat prudentiæ tuæ.

IV.

Pathetica impersonalia procedunt accusativi, sequuntur genitivi vel infinitivi, ut: Sux quemq; fortunæ poenitet. Necte poeniteat calamo trivisse labelum. Nonne te miseret mei?

Pathetica sunt, quæ animi affectum aut perturbationem aliquam significant: ut: Poenitet, Piget, Pudet, Tædet, & Miseret.

V.

Cætera activa vocis impersonalia pleraq, ante se dativum, qui personam significet, & post se infinitivum habent, ut: Non cuivis hominum contingit adire Corinthum. Non vacat exiguis rebus adesse Jovi.

VI.

Impersonalibus annumerantur & cætera verba, quoties absolute sine nominativo ponuntur, sequente mox infinitivo, ut: Debet adolescentiam poenitere peccati.

PARTICIPIORUM CON-

structio.

Regula I.

Participia & Gerundia casu suorum verborum adsciscunt, ut: Legens Virgilium. Legendus à Virgilio. Tempus legendi Virgilium.

F

II.

DE SYNTAXI

II.

Usurpantur participia etiam pro infinitivis, ut: Opus est factum, id est, facere.

CONSTRUCTIO PARTIUM

Indeclinatarum.

DE ADVERBIIS.

Regula I.

Adverbia subjiciuntur verbis, & eorum participiis, ad explicandas circumstantias locorum, temporum, & similes, ut: Festina lente. Male parata male dilabuntur, Bene doctus.

II.

Adjiciuntur & nominibus adjectivis, aut adjectivè usurpatis adverbia, intendendi vel minuendi gratiâ, ut: Quis unquam fuit tam insigniter impudens? Mulier admodum anus. Homo minimè liberaris.

III.

Adverbia derivata pleraque primitivorum constructionem sequuntur, ut: Propinquius tibi habitat.

IV.

Quæ comparativi aut superlativi gradus sunt, nominum eorundem graduum constructionem imitantur, ut: Melius illo cecinit. Expeditius cæteris loquitur. Pulcherrimè omnium fecit.

V.

Genitivum ferè adsciscunt adverbia, quæ copiam penuriam, aut partitionem significant, ut: Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.

VI.

CONJUNCTIONUM.

VI.

Sunt & loci quadam, & temporis adverbia, quibus familiariter genitivi adduntur, quibusdam etiam accusativi, ut: Nusquam gentium. Pridie ejus diei. Postridie nonas.

VII.

En & Ecce, aliàs nominativum, aliàs accusativum adsciscunt, ut: En dextra fidesque. Ecce miserum hominem. Accidit & Dativus, ut: Ecce tibi ejusmodi sortitio.

DE CONJUNCTIONE.

Regula I.

Conjunctio aut similes casus, aut similia verba conjungit, aut novam orationem superiori attextit, ut: Nox & amor, vinumque, nihil moderabile svadent. Tempore labuntur, tacitisque senescimus annis.

Appendix.

Ut, Conjunctio causalis, & quæ similem vim habenti Conjunctivum adsciscunt, ut: Orare jussit heri, si se amas, ad se ut venias.

De usu Conjunctionum Ut, & Quòd.

Quòd, de eventu & re gesta dicitur, & significat Quia, ut: Quòd convaluisti gaudeo.

Ut vero, de causa finali, ut: Hortaris ut diligenter discam. Ideo post verba jubendi, metuendi, faciendi sequitur, ut: Hoc modo jubes ut faciam. Fac ut intromittar.

Similiter post voces, Talis, tantus, tam, adeò, sic, ita, ut: Talis ut verbis describi satis nequeat.

F 2

Ut,

h2

" Régi nyomatványok, Lőcse, evang. :"
/314. ig. j./

DE SYNTAXI

Ut, significata præterea varia habet.

Significat

1. Tempus. Ut vidi, ut perij, pro, postquam vidi.
2. Quomodo. Ut opes eruerint, pro, quomodo.
3. Quam. Ut ferus est, pro, quam ferus est.
4. Quamvis. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.
5. Similitudinē. Ut mores sunt, ita fortuna responderet.
6. Superlativo cognatum est: Ut quidque pulcherrimum, ita factio difficilimum.
7. Imperativum est. Ut illum dii deæque perdant.

DE PRÆPOSITIONE.

Regula I.

Præpositiones tanquam articuli casus verbis annexæ sunt, alia accusativos, alia ablativos, quadam etiam utrosque, ut: Non datur ad Musas currere lata via.

A Jove principium Musæ. In rem utrique est maximè. Quam quisque novit artem in ea se exercent.

II.

Quatuor hæ præpositiones, In, Sub, Super, & Super, accusativo serviunt, cum motum ad rem significant: ablativo cum in re versari, ut: Infreta dum fluvij currebant. Stans celsa in puppi. Sub oculos cadere. Sub dio jacere Super arborem collocare. Super arbore sedere. Supra subterque terram per dies quindecim pugnatum. Ferre libet subter densa testudine casus.

Appendix.

Anastrophe vocant, cum præpositio casui suo postponitur, ut: Italiam contra.

DE

INTERJECTIONUM.

DE INTERJECTIONE.

O exclamandi particula, & proh, modo nominativum, modo accusativum, modo vocativum adsciscunt, ut: O vir fortis atque amicus. O ingentem confidentiam. Proh sanctè Jupiter.

Hei, & Væ, dativum adsciscunt, ut: Hei mihi qualis erat. Væ capiti tuo,

Heu accusativum adsciscit aut nominativum, ut: Heu stirpem invisam, Heu prisca fides.

CONSTRUCTIO

Figurata.

Quæ est Constructio Figurata?

Quæ legitimam aut defectu, aut redundatiam, aut mutatione turbat.

Quot traduntur usitatiores figuræ constructionis? Septem:

Zeugma, Syllepsis, Synthesis, Prolepsis, Antiptosis, Evocatio, Enallage.

Quid est ZEUGMA.

Zeugma, id est, Adjunctio, est cum multis substantivis unum verbum seu adjectivum additum consentiatum propiore substantivo, ut: Caper tibi salvus & hædi. Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Quid est SYLLEPSIS?

Syllepsis, id est, Comprehensio, est cum multis substantivis ita verbum vel adjectivum subjicitur, ut consentiat non cum propiore, sed præstantiore substantivo Præstat autem numerus pluralis singulari, masculinum genus feminino, prima persona secunda, secunda tertia.

F 3

ut:

DE SYNTAXI

ut: ego & suavissimus Cielo valeamus.
Milites & Imperator pugnant.
Mулciberis capti Marsq; Venusq; dolis.

Quotuplex est Syllepsis?

Quadruplex:

Generum, quando repetitum commune respondet digniori generi, ut: Cælosq; reportant, Almonem, puerum, fœdatiq; ora Galefi.

Numerorum, quando repetitum commune respondet plurali numero, ut: Milites & Imperator pugnant. Est & illa Syllepsis numerorum cum duobus vel pluribus singularibus infertur verbum vel adjectivum plurale. ut: Præceptor & discipulus docti. Furor iraq; mentem præcipiant.

Caiuum, cum nominativo & ablativo inter se coherentibus, verbum vel adjectivum additum pluraliter effertur, ut: Remo cum fratre Quirinus jura dabant.

Personarum, quando repetitum commune respondit digniori personæ, ut: Tu & frater bellè convenitis.

Hæ duæ figura turbant concordantiam nominativi cum verbo, adjectivi item cum substantivo.

Sequentes figura turbant concordantiam nominativi cum verbo.

Quid est SYNTHESIS?

Synthesis, id est, Compositio, est cum nomini multitudinis singulari, respondet verbum vel adjectivum plurale. Nam ad intellectum refertur constructio, ut: Pars veniemus Scythiam. Turbaruunt.

Quid

FIGURATA.

Quid est PROLEPSIS?

Prolepsis, id est, Præoccupatio, est cum generi seu toti alicui partes subjiciuntur, diversis numeris, aut personis, verbo non repetito, ut: Aquilæ volans, hæc ab Oriente, illa ab Occidente.

Quid est ANTIPTOSIS?

Antiptosis est casus pro casu positio, quando contra analogiam antecedent imitatur casum relativi, ut: Sermonem quem audistis, non est meus. Quem queritis Christum, non est hic.

Huc refer & alia exempla, ubi alij casus pro aliis ponuntur, ut: Vos ô patricias sanguis: pro, ô patricie sanguis.

Quid est EVOCATIO?

Est cum in verbo prima vel secunda persona nominativus tertia præponitur, ut: Nos poma natamus. Non omnia possumus omnes.

Quid est ENALLAGE?

Species Enallages est, cum in narrando, infinitivo pro imperfecto indicativi utimur, ut: Facile omnes perferre ac pati: pro, perferrebat ac patiebatur.

De Syntaxi tantum.



F 4

DE



DE PROSODIA.

Quid est Prosodia?

Est qua docet dictionem accentus, & syllabarum quantitates.

Quot sunt Accentus?

Tres: Acutus, Gravis, & Circumflexus.

Accutus est, quo syllaba pronunciando attollitur, ut Frons, lupus, Dominus. Hujus sedes sunt: Ultima, Penultima, Antepenultima.

Gravis est, quo syllaba sine aliqua vocis elevatione aut mora enuntiatur, ut: ultima, & penultima in Dominis. Hic omnibus syllabis locum habet, qua non accuntur, aut circumflectuntur.

Circumflexus est, cum syllaba mora quadam ad similitudinem acuti accentus effertur, ut: Rôs, Homêrus. Hujus sedes sunt ultima & penultima.

Quotuplices sunt syllabæ secundum quantitatem?

Triplices:

Breves, ut: Per o in o, es o, Longa, ut: Stirps, Ros, Mos. Ancipites, qua nunc producuntur, nunc corripuntur, ut: Media in Tenebræ.

Quot modis cognoscuntur quantitates syllabarum?

Novem modis.

Positio-

DE PROSODIA.

Positione, Vocali ante vocalem, Diphthongo, Derivatione, Compositione, Præpositione, Analogia, Regulis specialibus, & Exemplo.

I

DE POSITIONE,

Regula.

Omnis Positio longa est. Est autem positio, quando dua consonantes, vel una duplex immediatè vocalem quampiam sequitur, ut: Arma, axis.

EXCEPTIO.

Muta cum liquida conjuncta, syllabam ancipitem facit, si vocalis syllaba brevis sit, ut: Tenebræ, Patres Atlas,

II.

DE VOCALI ANTE VOCALÈM.

Regula.

Vocalis ante vocalem in eadem dictione corripitur, ut: Deus.

EXCEPTIO.

Aër, Fio, & Dius, priorem producunt. Fio tamen in èremento i corripit, ut: Fierem. Diana priorem indifferentem habet, quemadmodum & genitivi nominum & pronominum in ius desinentes penultimam, ut: Istius illius, ullius.

Genitivi & Dativi quinta declinationis e penultimam, si alia vocalis precedat, producunt, ut: Speciei, dici.

F5

III.

45

DE PROSODIA.

III.
DE DIPHTHONGO.

Regula.

Omnis Diphthongus longa est, ut: Eu-rus, Au-rora.

EXCEPTIO.

Præpositio Præ, sequente vocali, interdum corripitur, ut: Sudibusq; præustis.

IV.
DE DERIVATIVIS.

Regula.

Derivativum sequitur quantitatem sui primitivi, ut: Do o minus, do o minor, do o mina. Le o go, le o gam, le o gerem. Le-gi, le-gissem, le-gero.

EXCEPTIO.

Quadam contra naturam primitivi corripuntur vel producuntur, ut: Lu o cerna, à lu-ceo. Te-gula, à te o go. Hu-mor, ab hu o mus. Re-gula, à re o go.

V.
DE COMPOSITIONE.

Regula I.

Composita priorem partem integram servantia ut plurimum simplicis sui quantitatem sequuntur, ut: Ma o le o dicus, bene o vo o lus.

II.

Composita à verbis secunda conjugationis, priorem

com-

DE PROSODIA.

compositionis partem in e vocalem terminantia, eam indifferentem servant, ut: Liquefacio, tepefacio.

III.

Composita verò aliunde quàm à verbis, e vel i habentia, in fine prioris partis, eam plerumq; corripunt, ut: Hujusce o modi, ne o fas, fati o dicus.

VI.
DE PRÆPOSITIONE.

Regula.

Præpositiones in compositione tanta sunt, quanta extra compositionem. Sunt autem præpositiones longæ: Ex, post; trans, abs à, è, di, de, se, pro, præ. Dirimo tamen & disertus, priorem corripunt. Pro verò in simplici et si sit producta, in compositione tamen, nunc corripitur, nunc indifferens habetur. De cujus usu consulantur exempla Poëtarum.

Breves sunt: Ad, ob, sub, in, per, inter, con, an, circum, ante, re, o, ut: Omitto. Re tamen in dictione Refert, pro Utile est, producitur.

VII.
DE ANALOGIA.

Regula.

I.

Pariter declinatorum par est quantitas, ut: Lego, legis, legitis, legite. Disco, discis, discitis, discite.

II.

DE PROSODIA.

II.

Præterita dissyllaba priores habent longas, ut: Legi, vidi. Excipiuntur: Dedi, steti, bibi, tuli, fidi, scidi, cum suis compositis.

III.

Præterita in vi unam syllabam desinentia, penultimam producunt, ut: Amavi, petivi.

IV.

Præterita primam syllabam geminantiâ, primam & secundam corripunt, ut: Peperi, tetigi, pepigi, pepuli.

V.

Supina dissyllaba priores habent longas, ut: Visum, fufum, cufum.

Excipe: Dacum, statum, fatum, ratum, itum, fiteum, licum, citum, rutum, quitum; quæ priores corripunt. His adde à nosco composita, ut: Agnicum, cognicum.

VI.

Supina polysyllaba à præteritis in vi una syllaba desinentibus formata, penultimam producunt, ut: Solu-cum, ama-cum.

Cetera à præteritis in vi divisas syllabas, vel di-terminatis cadentia, penultimam corripunt, ut: Cubi-cum, vendicum, domicum, creditum, debitum.

DE INCREMENTIS

Nominum.

PRIMÆ DECLINATIONIS.

A in incremento prima declinationis producitur, ut: Musarum. SE-

DE PROSODIA.

SECUNDÆ DECLINATIONIS.

E, i, u, in incremento secunda declinationis corripuntur, ut: Teneri viri, saturi. O verò semper producitur, ut: Virorum, magistrorum.

TERTIÆ DECLINATIONIS.

A ante	c l n r s t b d g p b l n p c d g m r t	} in incrementis tertia declinationis	} producitur: ut:	Fornacis.	} Excipe:	Facis.
				Animalis.		Salis.
				Titanis.		Nectaris.
				Calcaris.		Jubaris.
				Vasis.		Laris, &
				Probitatis.		Parparis.
				Arabis.		Pœmatis.
				Palladis.		Anatis.
				Harpagis.		
				Lelapis.		
E ante	c d g m r t	} in incrementis tertia declinationis	} producitur: ut:	Plebis.	} Excipe:	senis.
				Danielis.		Hymenis.
				Splenis.		
				Sepis.		
				Necis.		Halecis, Fecis.
				Pedis.		Mercedis.
				Gregis.		Hæredis.
				Hyemis.		Regis, Legis.
				Vulneris.		Excipe, Veris, Sic
				Segetis.		& Græca cum gen- tilibus.

In incrementis tertia declinationis, ab omnibus fere terminationibus generaliter corripitur: Nisi quædam fœminina in X penultimam obliquorum producunt: Exce-

DE PROSODIA.

Exceptis: Pifcis, flicis, laricis, falicis, coxendicis, hiftricis, appendicis, nivis.

O ante	} producitur:	c	Præcoris,	} Excipe:	Cappadocis.
		d	custodis.		Græca mirè va-
		l	folis.		ria, quæ è suis au-
		n	ut: præconis.		toribus pete.
		s	offis,		Impotis, compo-
		t	nepotis.		tis, à potis.

Neutra substantiva, ut: Eboris, fœnoris.
Et adjectiva, ut: Memoris. His adde & sub-
stantiva masculina, ut: Leporis. Et fœmi-
nina, ut: Arboris. Et Græca verbalia cum
propriis, ut: Hectoris, Antenoris.

N ante	} corrigitur: producitur: corrigitur:	b	Scrobis.	} Excipe:	Bobis, nobis, vo-
		g	ut: Allabrogis.		bis, Cyclopi,
		p	Inopis.		Cecropis, hydro-
		v	Jovis, bovis		pis, canopis,
		d	Incudis.		Pecudis.
		g	ut: Frugis.		Conjugis.
		r	Salutis.		Intercutis.
		c	Ducis.		Lucis, pollucis.
		l	Exculis.		
		p	ut: Aucupis.		
		r	Vulturis.		Monosyllaba

omnia, Muris, ruris, Item, telluris.

Y, in incrementis tertia declinationis corrigitur.
Exceptis: Bombycis, Sandycis, Ceycis, Phorcynis,
Trachynis.

QUAN.

DE PROSODIA.

QUANTITATES ULTIMÆ
Casuum.

A, omne breve. Excepto Ablativo prima declinati-
onis, & Vocativo à nominibus propriis in as, ut: Tho-
ma, Luca.

E, omne breve. Dempto ablativo quinta, & Voca-
tivo & Ablativo prima à nominibus in es.

I, longum }
O, longum } omne.
U, longum }

M, omne breve.

Is, omne longum. Excepto Nominativo & Geniti-
vo tertia.

Us, omne breve. Præter genitivum singularem, no-
minativum, accusativum, & vocativum plurales quarta
declinationis. Sed hæc ex Philippo & aliis pleniùs.

DE INCREMENTIS
Verborum.

A, E, I, O, in incrementis Verborum producuntur.

EXCIPIUNTUR.

1. A, Dare cum compositis.
2. E, Præsentia tertia conjugationis, in quibus
post literam E, sequitur R, ut: Legerem.
Item tempora à præterito perfecto formata in ram,
rim, ro, ut: Amaveram, Docuerim, Legero.
Re, duplicatam, prius producit, ut: Legerère.
I, penultima præteritorum in imus, ut: Docuimus,
legimus, audivimus.

U, sem-

DE PROSODIA.

U, semper corripitur, ut: Volumus, possumus.

VIII.
DE REGULIS SPECIALIBUS.

Primarum & mediarum syllabarum quantitates, ex exemplis facilius cognoscent pueri, quam regulis specialibus. Proinde de ultimis tantum syllabis generalibus regulas observant.

A.

Nomina in a prima & tertia declinationis, item pluralia tantum, brevia sunt, ut: Musa, poëma, arma. Item: Quia, & Ita. Cetera longa, ut: Infrâ, suprâ.

E.

E, finale corripitur, ut: Dare, cape.

EXCEPTIO.

1. Imperativi secunda conjugationis in e longum desinunt, ut: Doce, tene. Vale & Cave, brevia leguntur.

3. Adverbia in e, à nominibus secunda declinationis formata producuntur, ut: Pulchrè, Doctè. Demptis, benè, malè. Item, manè, sepè, eugè, agè, ritè, pgnè, nempè, quippè.

3. Et monosyllaba pleraq, in e producuntur, ut: Me, te, se, ne. Exceptis encliticis, Quæ, ne, ve: cum syllabicis adjectionibus, Pre, ce, te.

I.

In i desinentia producuntur, ut: Legi, dixi. Mihi, tibi, sibi, ubi, ibi, indifferentia sunt.

DE PROSODIA.

O.

In o desinentia, indifferentia sunt, ut: Leo, virgo. Modo quandoq, corripitur. Ejus compositum, Quomodo, indifferens est. Adverbia in o longa sunt, ut: Meritò, falsò, adco, tantò. Gerundia in o indifferentia sunt.

U, longum est, ut: Cornu, veru.

B. D. T. M.

B, d, t, m, finientia, coripiuntur, ut: Ab, sub, spudi, caput, scamnum.

C.

C, finientia producuntur, ut: Dic, duc. Brevia sunt: Lac, nec donec. Hic, pronomen, indifferens est. Hic, adverbium, producitur.

L.

L, finientia coripiuntur, ut: Annibal. Sol, nil, & peregrina in el, ut: Michael, Daniel, producuntur.

N.

N, finientia coripiuntur, ut: Lumen, tamen. Ren, splen, lien, quin, sin, en, non, & graca pleraq, ut: Titan, Pæan, producuntur.

R.

R, in fine corripitur, ut: Vir, levir. Par cum compositis, nar, lar, fur, cur, ver, producuntur. Sic & graca in er, ut: Aër, æther.

AS.

As, finientia producuntur, ut: Ætas. Accusativi plurales graci, tertia declinationis, ut: Trozdas, Archadas. Item foemina singularia ejusdem declinationis, ut: Pallas, Pleias coripiuntur.

G

ES;

DE PROSODIA.

ES.

In es pleraq, longa sunt, ut: Fides, Fames. Excipe masculina crescentia in obliquis, ut: Miles, hospes. Præter paries, locuples. Pes cum suis compositis: & græca pluralia in es: & singularia neutra, ut: Troades, Cacoëthes.

IS. YS.

In is & ys finientia corripuntur, ut: Piscis, The- thys. Excipe nomina tertia declinationis, genitivos in icis vel iris formantia, ut: Lis, Glis, & Vis. Et verba secunda persona presentis quarta conjugationis, ut: Au- dis. Sic Possis, & Vis cum compositis producantur. Fu- tura conjunctivi indifferentia sunt, ut: Dixeris, dederis.

OS.

Os longum est, ut: Ros, honos, Os, ossis, compos, impos, & græca neutra, ut: Melos. Item genitivi græ- ci, ut: Pallados, corripuntur.

US.

Us breve est, Monosyllaba, ut: Pus, rus, plus, Et fæminina crescentia in genitivis, ut: Tellus, salus, producantur.

IX.

DE EXEMPLO.

Cognoscitur quantitas syllabarum exemplis, quoties de quantitate alicujus syllaba judicamus exemplo pro- batissimorum poetarum, ut, Virgilij, Ovidij, Horatij, &c, ut: Cano, priorem habet correptam, quia sic ea est usus Virgilius:

Arma virumq; cano, Trojæ qui primus ab oris, &c.

DE

DE PROSODIA.

DE VERSU.

Quid est Versus?

Est legitima pedum Compositio.

Quid est Pes?

Est syllabarum comprehensio, cum certa temporum observatione.

Quot pedes pueri initio observare debent?

Spondeum — —

Trochæum — 0

Dactylum — 0 0

In quibus versibus est præcipuus horum usus?

In Hexametro & Pentametro.

Quid est carmen Hexametrum?

Est quod sex regionibus seu pedibus constat.

Quomodo componitur?

Prima quatuor regiones indifferententer recipiunt Dactylum vel Spondeum, quinta constanter Dactylum, sexta Spondeum vel Trochæum, sic:

1.	2.	3.	4.	5.	6.
— 0 0	— 0 0	— 0 0	— 0 0	— 0 0	— —
Panditur	intere	a domus	omnipo	tentis 0	lympæ.
— —	— —	— —	— —	— 0 0	— 0
Cum Ju	no æter	num ser	vans sub	pectore	vulnus.
— 0 0	— —	— 0 0	— —	— 0 0	— 0
Mufami	hi cau	fas memo	ra quo	nomine	refe.

G 2

Quid

DE PROSODIA.

Quid est carmen Pentametrum?

Quod quinque pedibus seu regionibus constat.

Quomodo componitur?

Prima duas regiones Dactylum vel Spondeum indifferenter recipiunt. Tertia & quarta Dactylum tantum, manente in medio caesura longa, in fine indifferenti, quibus conjunctis, efficitur quintus pes, Spondeus vel Trocheus: quia ultima syllaba sunt soluta legibus.

Quid est Caesura?

Est syllaba unius post constitutum pedem ex dictione aliqua remansio, ut: Gemus & formam: nam est caesura.

Figura Pentametri Carminis:

1	2	3	4	5
- u u	- u u	-	- u u	- u u
Vulgusa	miciti	as	utili	tate pro
- -	- -	-	- u u	- u u
Et cum	fortu	na	statq; ca	ditq; fi
- -	- u u	-	- u u	- u u
Res est	sollici	ti	plena ti	moris a

FIGURÆ ORTHOGRAPHICÆ.

Prothesis, est litera vel syllaba ad principium dictionis additio, ut: Guatus, pro natus. Tetuli, pro tuli.

Epen-

DE PROSODIA.

Epenthesis, est litera vel syllaba in medio dictionis impositio, ut: Religio, pro religio. Induperator, pro imperator.

Paragoge, est litera vel syllaba ad finem dictionis appositio, ut: Dicier, pro dici.

HIS CONTRARIÆ SUNT:

Aphæresis, est litera vel syllaba à principio dictionis ablatio, ut: Linquimus, pro relinquimus. Pone, pro depone.

Syncope, est litera vel syllaba à medio dictionis ablatio, ut: Amâstis pro amavistis.

Apocope, est litera vel syllaba à fine dictionis ablatio, ut: Fac, pro face. Duc, pro duce.

FIGURÆ PROSODIACÆ.

Synalcephe, est vocalis in fine, propter sequentem vocalem, in initio sequentis dictionis positam, obliteratio, vel dissimulatio, ut:

Non faciliè est æqua commoda mente pati.

Eclipsis, est consonantis cum sua vocali in fine dictionis elisio, sequente vocali alia, ut:

Audendum est, fortes adjuvat ipsa Venus.

Synæresis, est duarum vocalium in unam syllabam contractio, priore in scansione absorpta, ut:

Notus amor Phedræ, nota est injuria Theci;

63

Dizre;

DE PROSODIA.

Dieresis, est vocalium ad unam syllabam pertinentium, in duas divisio, ut:

Omne quod instituet, dissoluetur opus.

Tmesis, est unius dictionis in duas partes sectio, ut:

Quae me cunq; vocant terrae

*Diplasis factus, est ejusdem literae geminatio, ut: Troas
gelliquias Den. um.*

Et de Prosodia haec tenus,



EXER.



EXERCITATIUNCULA, qua Tyronibus usus præceptorum secundum singulas Grammaticæ partes monstratur.

Discite justitiam moniti, & non temnere divos.

Examen Etymologiæ.

Discite. In themate habet disco. Est verbi partis, quia significat agere.

Verbum est duplex: Personale, & impersonale. Est verbum personale: quia personarum varietatem distinctis terminationibus recipit.

Verbum personale iterum quadruplex: Substantivum, Vocativum, Transitivum, & Absolutum. Est verbum Absolutum: quia sententiam absolvit sine obliquis. Verbo accidunt Octo: Genus, Species, Tempus, Modus, Numerus, Figura, Persona, & Conjugatio.

Generis Neutri: Quia in o definit, & assumpta r littera, latinum non est, ut: Disco, discitur. Discor non.

Speciei primitivæ: quia aliunde non cadit.

Temporis præsentis: quia actionem nunc geri significat.

Modi imperativi: quia eo in imperando utimur.

Numeri pluralis: quia de pluribus loquitur,

G 4

Figura

52

EXERCITACIUNCVLA

Figuræ simplicis : quia unica dictione constat.
 Personæ secundæ : quia additur ei pronomen secundæ personæ, ut: Vos discite.
 Conjugationis tertiæ : quia ejus character est e breve, in penultima infinitivi vocis activæ, ut: discere. Et conjugatur ad analogiam verbi Lego.
Justitiam, in themate est *Justitia*. Est nominis partis : quia rem significat.
 Nomen duplex : Proprium & appellativum. Est nomen appellativum : quia multis convenit.
 Appellativum nomen iterum duplex: Substantivum, & Adjectivum. Est nomen Substantivum : quia non potest addi Vir, mulier, mancipium.
 Nomini accidunt septem: Species, Comparatio, Genus, Numerus, Figura, Casus, & Declinatio.
 Speciei primitivæ : quia ab origine se priore non cadit.
 Non comparatur : quia non est adjectivum.
 Generis fœminini : quia ejus nota est articulus hæc Per regulam : in a latina primæ declinationis fœminina sunt.
 Numeri singularis : quia unitatem significat.
 Figuræ simplicis quia unica dictione constat.
 Casus Accusativi : quia eo utimur, cum personam, aut rem verbo subjecimus.
 Declinationis primæ : quia ejus genitivus singularis in æ diphthongum definit, ut: *Justitia*, *Justitia*. Et declinatur ad analogiam nominis Musa.
Moniti, habet in themate *Monitus*. Est participium;

PRO TYRONIBVS.

pium : quia est nomen verbale, significans tempus.
 Participio accidunt sex : Genus, Numerus, Figura, Casus, Tempus, & significatio.
 Generis masculini : quia est prima vox participij trium vocum.
 Numeri pluralis : quia multitudinem significat.
 Figuræ simplicis : quia à verbo simplici descendit.
 Casus vocativi : quia eo vocamus.
 Temporis præteriti : quia participia in sus, tus, xus, finita, sunt temporis præteriti.
 Significationis Passivæ : quia descendit à verbo passivi generis, quod est moneor.
 Declinationis secundæ Nominum, & inflectitur ad analogiam participij Lectus.
 Et, est conjunctio : quia superiori sententiæ aliam annectit.
 Conjunctioni accidunt tria: Potestas, Figura, & Ordo Potestatis Copulativæ.
 Figuræ simplicis.
 Ordinis Communis : quia in orationis ordine & præponi, & postponi solet.
 Non, est Adverbium : quia adjectum verbo, ejus actionis circumstantiam una voce effert.
 Adverbio accidunt quatuor : Species, Significatio, Comparatio, & Figura,
 Speciei primitivæ : quia aliunde non cadit.
 Significationis Negandi.
 Non comparatur : quia non descendit à nomino adjectivo comparabili.
 Figuræ simplicis: quia unica dictione constat.

EXERCITACIUNCVLA:

Temnere, thema ejus est *Temno*. Est verbi partis: quia significat agere.

Verbum duplex: Personale, & Impersonale. Est verbum personale: quia personarum varietatem distinctis terminationibus recipit.

Verbum Personale iterum quadruplex: Substantivum, Vocativum, Transitive, & Absolutum.

Est verbum Transitive: quia ejus actio transit in personam patientem.

Verbo accidunt octo: Genus, Species, Tempus, Modus, Numerus, Figura, Persona, & Conjugatio.

Generis activi: quia in o desinit, & assumpta r litera facit ex se passivum, regitq; post se accusativum persone. Species primitiva: quia aliunde non cadit.

Temporis presentis: quia actionem nunc geri significat.

Modi infinitivi: quia certum numerum, & personam non desinit.

Numeri incerti: Personae incertae per se: sed mutatur numerum & personam a verbo sibi addito, quod est *temnere*, respectu cujus est numeri pluralis.

Personae secundae.

Figurae simplicis: quia unica dictione constat.

Conjugationis tertiae, quia ejus character est e breve, in penultima infinitivi, vocis activae, ut: *Temnere*. Et inflectitur ad analogiam verbi *Lego*.

Divos, in themate habet *Divus*. Est nominis partis, vel est nomen: quia rem significat.

Nomen

PRO TYRONIBVS.

Nomen duplex, Proprium, & Appellativum. Est nomen appellativum: quia multis convenit.

Nomen appellativum iterum duplex: Substantivum, & Adjectivum.

Est nomen Adjectivum: quia potest addi vir, mulier, mancipium ut: *Divus vir*, *diva mulier*, *divum mancipium*.

Nomini accidunt septem: Species, Comparatio, Genus, Numerus, Figura, Casus, & Declinatio.

Speciei derivativae: quia cadit ab origine se prioris.

Species derivativorum nominum sunt quatuor: Denominativum, Diminutivum, Verbale, & Adverbiale.

Est speciei denominativae: quia cadit a nomine *Deus*, vel a genitivo graeco *Dios*.

Non comparatur: quia ejus significatio non potest augeri, vel minui: Sed positivum variat per tres terminationes, ut: *Hic divus*, *haec diva*, *hoc divum*.

Generis masculini: quia ejus nota est articulus *Hic*, per regulam: Adjectivorum trium vocum prima vox est generis masculini.

Numeri pluralis: quia multitudinem significat.

Figurae simplicis: quia unica dictione constat.

Casus accusativi: quia eo utimur, cum personam, aut rem verbo subjicimus.

Declinationis secundae: quia ejus genitivus singularis in i productam desinit, ut: *Divus*, *divi*: & declinatur ad analogiam nominis *Magister*.

Examen

54

EXERCITATIUNCULA.

Examen Syntaxeos.

Discite justitiam moniti, & non temnere
Divos.

*Construitur sic: Moniti discite justitiam,
& non temnere divos.*

Examinatur constructio sic:

*Moniti discite: Moniti est Vocativus. &
preponitur imperativo discite, per regulam: Vo-
cativi imperativiis secunda persona preponun-
tur, nonnunquam sine verbo ornatus vel affectus
causa inseruntur orationi.*

*Discite justitiam: Justitiam est accusati-
vus. & regitur à verbo Discite, per regulam:
Activa verba omnia accusativos adsciscunt.*

*Et non temnere: Et, est Conjunctio, & con-
jungit similes casus, Justitiam & temnere, per
regulam: Conjunctio aut similes casus jungit,
aut novam orationem superiori attexit. Nam in-
finitivus Temnere, græca consuetudine pro accu-
sativo ponitur. Non temnere divos, id est, non
contemptum divorum. Et aliter:*

*Et non temnere divos: Et, est Conjunctio,
& novam, contrariamq; sententiam superiori in-
fert, sic: Discite justitiam, & non contemptum
divorum: per regulam citatam.*

Non

PRO TYRONIBUS.

*Non temnere: Non, est Adverbium, &
subjicitur verbo Temnere, per regulam: ad-
verbia subjiciuntur verbis, ad explicandas cir-
cumstantias locorum, temporum, & similes.*

*Temnere divos: Divos, est accusativus, re-
gitur à verbo Temnere, per regulam: Activa
verba omnia accusativos adsciscunt.*

Alia examinatio Syntaxeos
per quæstiones.

*Moniti discite, qualis est Syntaxis?
Est constructio legitima.*

Cujus speciei legitime?

Concordantia.

Ad quam speciem concordantia refertur?

Ad nominativi cum verbo.

Quaratione?

*Quia vocativus cum imperativo habet eadem com-
munia accidentia, quæ nominativus cum verbo videli-
cet, numerum & personam.*

Per quam regulam?

*Vocativi & imperativiis secunda persona preponun-
tur, nonnunquam sine verbo, ornatus, vel affectus cau-
sa, inseruntur orationi.*

*Discite justitiam, qualis est Syntaxis?
Est constructio legitima.*

Cujus

EXERCITATIUNCULA

Cujus speciei legitimæ?

Regiminis.

Quale Regimen?

Accusativi cum verbo.

Per quam regulam?

Activa verba omnia accusativos adsciscunt.

Et non temnere, quæ Syntaxis?

Est constructio legitima.

Quæ species legitimæ?

Partium indeclinatarum.

Per quam Regulam?

Conjunctio conjungit similes casus, aut novam orationem superiori attextit.

Non temnere: Adverbia subjiciuntur verbis, ad explicandas circumstantias locorum, temporum, & similes.

Temnere divos, quæ Syntaxis?

Est constructio legitima.

Cujus speciei legitimæ?

Regiminis.

Quale est Regimen?

Accusativi cum verbo

Per quam Regulam?

Activa verba omnia accusativos adsciscunt.

Examen Profodiæ.

Discite justitiam moniti, & non temnere divos.

Scanditur sic:

Discite | justiti | am moni | ti & non | temnere | divos.

Hoc

PRO TYRONIBUS.

Hoc carmen est Hexametrum: quia constat sex pedibus seu regionibus. Formatur primus pes: *Discite*. Est dactylus, quia constat tribus syllabis, prima longa, sequentibus duabus brevibus. Prima *Di*, est longa, positione, quia vocalem *i* sequuntur duæ consonantes *s* & *c*, per regulam: Positio omnis longa est. Secunda *ci*, est brevis, analogia: nam secunda persona *Discis i* corripit. Eadem vocalis & in reliquis personis & modis corripitur, ut: *discimus, discitis, discite*. Per regulam: Pariter declinatorum par est quantitas. Similis analogia est in aliis hujus formæ verbis, ut: *Ducite ab urbe domum mea carmina ducite Daphnim*. Tertia syllaba *te*, est brevis regula speciali, per regulam: *E finale* corripitur.

Formatur secundus pes: *Justiti*, est iterum dactylus, quia constat tribus syllabis, primæ longæ, sequentibus duabus brevibus. *Ju* est longa positione, quia vocalem *u* sequuntur duæ consonantes *s* & *t*, per regulam: Positio omnis longa est. Secunda syllaba *si*, est brevis, exemplo: *Justiti* m̄q; dedit gentes frenare superbas. Virg. Tertia syllaba *ti*, est brevis, vocali ante vocalem, per regulam: Vocalis ante vocalē corripitur.

Formatur tertius pes: *am moni*, est iterum dactylus, quia constat tribus syllabis, prima longæ, sequentibus duabus brevibus. Prima syllaba *am*, est longa positione, per regulam: Positio omnis longa est. Secunda ejus syllaba *mo*, est brevis: *Vaticinor moneoq; locum datæ sacra ferenti*. Ovid. Tertia syllaba *ni*, est iterum brevis analogia, per regulam: *Supina à præteritis in ui divitas syllabas, vel di terminatis cadentia, penultimam*

corri.

EXERCITACIUNCULA.

corripiunt. Sic & participia, & nomina ab his deducta, ut: *Monitus, monitor.* Horat. *Cereus in vitium fl. etis* monitioribus asper.

Formatur quarta regio: *ti & non.* Syllaba *ti* patitur *Synalcephen*, igitur vocalis *i* eliditur, legendum quod in *scansione* est, *tet non*, est spondeus: quia constat duabus syllabis utriusque longis, positione, per regulam: Omnis positio longa est.

Formatur quinta regio: *temnerè.* Est *daetylus*, quia constat tribus syllabis, prima longa, sequentibus duabus brevibus: Prima syllaba *te*, est longa positione, per regulam: Positio omnis longa est. Secunda *mne*, est brevis analogia: quia infinitivus tertiae conjugationis penultimam corripit. Tertia syllaba *re*, est brevis, regula speciali: E finale corripitur.

Formatur sexta regio: *Divos*, est spondeus, quia constat duabus syllabis, utrisque longis. Prior *di*, est longa, exemplo: Cum liquido mixta perfudit diva potentia. Ovid. Posterior, *vos*, est longa, analogia, per regulam: Accusativus pluralis secundae declinationis in os productam definit.

Elementorum Grammaticae Latinae
FINIS.



DI-



DICTA SAPIENTUM
CELEBRIA.

Omnibus placeto.

Mindeneknek kedvében légy.

Gefalle einem jeglichen.

Bona res quies.

Jó dolog az nyűgodalom.

Ein gute Sache ist die Ruhe.

Periculosa temeritas.

Veszedelemes vakmerőség.

Gefährlich ist die Tollkühnheit.

Amicus adversa fortuna utentibus idem esto.

Barátidhoz kik gonosz szerentsében élnék, azon légy.

Wenn dein Freund in Unglück steckt bleib derselbe.

Lucrum surpe, res pessima.

Az rút nyere leg, rossz dolog.

Ein übel Gewin/ ein schändliche sach.

Quidquid promiseris facito.

Valamit ígér sz meg-tel kedgyed.

Alles was du verheißest/ halts.

Infortunium tuum celato, ne voluptate afficias inimicos tuos.

Az te szerentsélelégedet el-titkollyad, hogy ellensé-
gidet gyönyörűséggel ne illeld.

Bedecke dein Unglück/ damit du nicht dein Feinden

Veritati adhaere.

(Freude mache.

Az igazsághoz ragaszkodgyál.

Der Wahrheit henge an.

H

Age

57

DICTA SAPIENTUM

Age qua iusta sunt.
 Tselekedgyed az mellyek igazak.
 Thue was recht ist.
Violentiam oderis.
 Azerőszak-térelt gyűlölyed.
 Haffe Gewalt.
Principibus cede.
 Fejedelmidnek engedgy.
 Weiche den Mächtigen.
Voluptati tempora.
 Az gyönyörűségben mértékletes légy.
 Mäßige dich in Begürden.
Pietatem sectare.
 Az Keretzryéni éteret kövesse.
 Beseißige dich der Gottseligkeit.
Laudato honesta.
 Dir sirj d az mellyek tiszte segesek.
 Liebe was Ehrlich ist.
A vitis abstinere.
 A vétkekről tavuly légy.
 Hüte dich vor Untugend.
Beneficium repende.
 Jó rétemény helyében jót adgy.
 Erstatte die Gutthat.
Supplicibus misericors esto.
 Az könyörgőknek könyörületes légy.
 Erbarme dich der Demüthigen.
Liberos instrue.
 Fiaidat tanítsad.
 Unterweise deine Kinder.

Sapia

CELEBRIA

Sapientum utere consuetudine.
 Bölcs embereknek szokásával élly.
 Brauche die Art der Weisen.
Litem oderis.
 Az háboruságot gyűlölyed.
 Haffe den Hader.
Bonos in precio habeto.
 Az jókat bősületesben tartsad.
 Achte hoch die Guten.
Probrum fugito.
 Az szidalmat el-távoztassad.
 Hüte dich der Scheltworth.
Quaeris responde.
 Kérdve felely.
 Antworte wenn man dich fragt.
Ea facito, quorum non possit pœnitere.
 Azokat tselekedgyed, az mellyet meg nem bánthat.
 Thue das/welches dich nicht gerewen möchte.
Ne cui invidias.
 Senkire ne irigykedgyél.
 Verneyde niemanden.
Oculos moderare.
 Szemeidet meg-mértékellyed.
 Hüte deine Augen.
Quod iustum est imitare.
 Az mi igaz kövesse.
 Thue das was recht ist.
Benemeritos honora.
 Az kik veled jól tettek, tisztellyed.
 Ehre die wolverdienten.

58

H 2

Spem

DICTA SAPIENTIUM.

Spem fove.
Reméns: gedet táplállyad.
Habe Hoffnung.
Calumniam oderis.
Az parvarkodást gyűlöllyed.
Hasse die Verleumdungen.
Cum erraveris muta consilium.
Mikoron tévelygesz tanácsodat meg-változtasd.
Wenn du geirret hast so endere deinen Rath.
Diutinam amicitiam custodi.
Az régi barátságodat meg-örizzed.
Bewahre die alte Freundschaft.
Non omnibus te ipsum prabe.
Mindenekhez ne adgyad magadat.
Mache dich nicht jeglichen gemein.
Concordium sectare.
Az edgyességet kövessed.
Befleißige dich der Einigkeit.
Seniorem revere.
Vénebbet meg-bötsülly.
Ehre die Alten.
Mortem oppete pro patria.
Hazadért halált kívány.
Sey willig zu sterben für dein Vaterland.
Ne quavis de re doleas.
Akar mi dolgon ne bánkodgyál.
Bekümmere dich nicht umb ein jegliche sache.
Sperato tanquam mortalis.
Reményly mint halando.
Hoffe als ein sterbender.

Parci-

CELEBRIA.

Parcito tanquam immortalis.
Kedvezz mint halhatatlan.
Verschone als ein vnsterbender.
Ne efferaris gloria.
Dicsirettel ne vitessél-fel.
Erhebe dich nicht mit Rühmen.
Opportunitatem expectato.
Az alkalmatosságot várjad.
Warte auff gelegenheit.
Largire cum utilitate.
Haszonnal adakozzál.
Reiche mit Nutzbarkeit.
Ne prior injuriam facias.
Buzszuságot élés, ne tselekedgyél.
Sey nicht der erste jemanden zu schaden.
Qua facturus es, ea ne praxeris.
Az mellyeket tselekedendő vagy, azokat annak elötte
meg ne mondgyad.
Dein fürhaben erzehle nicht vorher.
Qua feceris parentibus, eadem à liberis expecta.
Az mellyeket tselekedel szüleidnek, azokat várjad fiaid
tol.
**Was du gethan deinen Eltern/das erwarte auch von
deinen Bindern.**
Inter amicos ne fueris iudex.
Barátid közd ne légy Biró.
Unter deinen Freunden begehre nicht Richter zu seyn.
A familiaribus in minutis rebus, lasus feras.
Barátidtol kitány dologban meg-bántatván, el-izen-
vedgyed.

H3

Leyde

DICTA SAPIENTUM

Lejde mit gedult so du von deinen Freunden in gerina-
gen verletzter wirst.

Non contende cum parentibus, etiam si iusta dixeris.
Ne vetekedgyél szül. iddel, ha szinte igazat mondasz-is.
Sancke nicht mit deinen Eltern ob du schon Wahr-
hebtst.

Qua fieri non possunt, cave ne concupiscas.
Az mellyék meg nem lehetnek, el-távoztald hogy ne
kiványad.

Begehre nicht das/das vnmöglich ist.

Ne sit unquam elatus.
Ne légy soh. kevély.

Erhebe dich nimmer.

Mendax calumniâ vitam corrumpit.
Az hazug parvarsággal életét meg-romtja.

Den Falschen verkürzen die Affterreden das Leben.
Garrulitas non est absque peccato.

Az tsátsogás nintsen vérek nélkül.

Die Schwärzworte sind nicht ohne Sünden.

Impi suo confunduntur consilio.

Az kegyetlenek az dandó magok tanácsával szégyenül-
tetnek meg.

Die Gottlosen vergehen durch ihr eigen Rath.

Impiis voluptas est alienam famam ladere.

Az kegyetleneknek gyönyörűség, másnak híret meg-
ferteni.

Die Boshaftigen haben Lust an verletzungen ihres
Nächstens Namens.

Malo

CELEBRIA

Malorum vitandum est consortium.

Az gonoszoknak társaságát el kell távoztatni.

Hüte dich vor der bösen Gesellschaft.

Nihil peius ingratitude.

Semmi nints gonoszb az háládtalanságnál.

Nichts ärgers ist als die vndanckbarkeit.

Sine verbo Dei nemo est sapiens.

Az Isten igéje nélkül senki nem böits.

Ohne Gottes Wort ist niemand Weis.

Numerus populi Dei paucissimus.

Az Isten népének száma igen kevés.

Die Zahl des Volcks Gottes ist die kleinste.

Deus corripit suos, sed non abicit.

Az Isten meg-dorgálja az övéit, de el nem veri.

Gott straffet die seinigen/aber er verwürfft sie nicht.

Deo plus obediendum quam hominibus.

Az Istennek többet kell engedni, hogy nem mint az em-
bereknek.

Man soll Gott mehr gehorchen denn den Menschen.

Omnis qui se exaltat humiliabitur.

Minden az ki magát fel-magasztallja, meg-aláztatik.

Ein jeglicher der sich erhebt wird erniedriget.

Tranquillitas in hac vita non est speranda.

Tsendeséget ez életben, nem kell remélni.

Ruhiger Zustandt ist in diesem Leben nicht zu hoffen.

Vindictam prohibet Deus.

Az bosszú-állást cileya az Isten.

Gott verbeut sich zu rächen.

H4

Veri

DICTA SAPIENTUM

Veritas semper persecutores habet.
 Az igazságnak mindenkör üldözöje vagyon.
 Die Wahrheit wird immer verfolgt.
Domat omnia virtus.
 Az jószágos tselekedet mindeneke meg-sziligyit.
 Die Tugendt sánffitiget alles.
Virtus oppugnatur sed non expugnatur.
 Az jószágos tselekedet ostromoltatik, de meg nem gyö-
 zetik.
 Die Tugendt wird verfolgt aber nicht ausgetilget.
Virtutis premium honor.
 Az jószágos tselekedeteknek juralma az tiszté sseg.
 Die Ehre ist der Tugendt Soldt.
Bonos imitari, quam is invidere praestat.
 Hasznosb az jokat követni, hogy nem azokra irigyke dni.
 Es ist besser den Guten nach zu folgen / denn dieselben
 zu verneyden.
Irati nihil faciunt recte.
 Az haragudek semmit nem tselekednek igazán.
 Die zornigen thun nichts rechts.
Iracundia flos est insania.
 Az haragnak virága az bolondság.
 Die Blum des Zorns ist die Thorheit.
Fortior est qui se, quam qui hostes vincit.
 Erössebb az ki magát, hogy nem az ki ellenfegét mege-
 gyözi.
 Stärcker ist der / der sich / denn der seine Feinde übera-
 wunden kan.

Labor

CELEBRIA

Labor improbus vincit omnia.
 Az szo galmatos munka mindeneke meg-gyöz.
 Die sterte Übung überwindet alles.
Luxuriam facilius est accusare, quam vitare.
 Az tobzodást könnyeb vádolni, hogy nem el-távozo
 tanni.
 Die Fleisches-Lust wird eher verflaget als vermeya
 det.
Pisces hama, voluptate capiuntur homines.
 Az halak horoggal, az emberek gyönyörűséggel fogat-
 tannak meg.
 Die fische werden gefangen durch das Netze / die
 Menschen durch begürden.
Ubi iustitia, ibi pax, & tranquillitas.
 Az hol az igazság, ott az békesseg, és az sendesseg.
 Wo Gerechtigkeit regieret / da ist Fried und Ruhe.
Ornamentum omnium virtutum iustitia est.
 Minden jószágos tselekedeteknek ékessege az igazság.
 Die Zierde aller Tugenden ist die Gerechtigkeit.
Multus minatur, uni qui facit injuriam.
 Sokakat fenyeget az, az ki egynek részben boszszúságot.
 Der jenige der nur einem Unrecht thut drevet vielen.
Iusti mores sine injuria sunt.
 Az igaz erköltsök boszszúság-nélkül vadoak.
 Die guten Sitten sein ohne Tadel.
Iustitia fructus non marescit unquam.
 Az igazságnak gyümöltse soha el-nem roshad.
 Die Frucht der Gerechtigkeit verwelcket nimmera
 mehr.

HS

Iustitia

61

DICTA SAPIENTIUM.

Iustorum etiam posteri florebut.

Az igazaknak az maradéki is virágoznak.

Der Gerechten Nachkommen blühen auch.

Non desiderare divitias, maxima sunt divitia.

Nem kévanni az gazdagságot nagy gazdagság.

Reichthumb nicht zu begehren/ ist der größte Reichthumb.

Is habet plurimum, qui minimum cupit.

Annak vagyon leg több, az ki leg kevesebbet kéván.

Der hat am allermeisten der sich an dem wenigsten genügen lässt.

Qui dat beneficium Deum imitatur.

Az ki jó. téremént ad, az Isten követi az.

Der einem ein Gutthat beweiset/der folget Gott nach

Amicos secunda res parant, adversa probant.

Barátokat az szerentsés dolgok szerzik, az szerentsételek meg-probállyák.

Gute Tage machen Freunde/ die wiederwertigen aber prüfen sie.

Pejora sunt tecta odia, quam aperta.

Gonoszszabbak az el-fedezett gyűlölségek, hogy nem az nyilván valók.

Der heimliche Haß ist ärger denn der öffentliche.

Inimicus loquax minus offendit, quam tacitus.

Az tsatsogo ellenség nem annyira bánt-meg, mint az halgató.

Ein offenbarer Feind schadet weniger als der heimliche.

Inhonesti victoria est, suos vincere.

Böcsületlen győzedelem az öveit meg-győzni.

Ein

CELEBRIA.

Ein vnehrlicher Sieg ist der/der die seinigen überwinden thut.

Dissensio alio incipiat, à te autem reconciliatio.

Az háboruság mástól kezdessék, te töléd pedig az megengesztelés.

Der Zwitracht komme von einem andern her / von dir aber komme die Versöhnung.

Absque Deo nihil possumus.

Isten nélkül semmit nem tselekedhetünk,

Ohne Gott können wir nichts thun.

Nemo sibi soli natus est.

Magának egyedül senki nem születet,

Niemand ist ihm alleine geboren.

Deus curam habet nostri.

Az Istennek gondgya vagyon reánk.

Gott forget für uns.

Facilius est pauperem irridere, quam vestire.

Könnyeb az szegényt meg-nevetni, hogy sem meg-ruházni.

Es ist leichter einen armen auszulachen/ denn denselben zubeckleiden.

Quo quis indoctior, eo inhonestior.

Ki mennél tudatlanabb, annál embertelenebb.

Je vngelerter/je vnehrlicher.

Arbor ex fructu suo cognoscitur.

Az élő fa az maga gyümölséről ismértetik-meg.

Der Baum wird durch die Frucht erkandt.

Concordia fratrum rara.

Az atya fiak edgye slege ricka.

Der Brüder einträchtigkeit ist selten zu finden.

62

Facii

DICTA SAPIENTUM

Facile est absentem vincere, qui non repugnat.

Könyű az rávul lévőrt meg-győzni az ki nem viaskodik.
Es ist gar leicht einem der nicht verhanden ist zu überwinden,

Felicitum multi cognati.

Az gazdagoknak sok rokoni vadnak;
Die Reichen haben viel Freunde.

Asinus stramen mavult quam aurum.

Jobb az Szamárnak az szalma hogy sem az arany.
Den Esel verlangt mehr nach Stroh denn nach Gold.

Violentia odium parit, odium vero diffensionem.

Az erőszak gyűlölséget nemz, az gyűlölség pedig háborúságot.

Gewalt geböhret Haß/ der Haß aber geböhret Uneinigheit.

Vu sine consilio nihil prodest.

Az erő tanács nélkül semmit nem használ.

Bräut ohne Rath hilfft nichts.

Benedictio Dei omnia fecundat.

Az Istennek áldása mindenekeket reneszővé tész.

Der Segen Gottes mehret alles.

Garrulitas mendaciy & stulticia argumentum est.

Az tsátsogás az hazugságnak és bolondságnak erősege.

Die Schwärzworte seyn ein Zeichen der Lügen vnd der Thorheit.

Rex ferox solo conciliatur auro.

Az kegyetlen Király csak kintselel engesztelkerik meg.

Ein grausamer König wird allein durch Gold gesüßet.

Avari

CELEBRIA.

Avari nunquam satiari possunt.

Az fősvények soha meg nem elegehetnek.

Die Geizigen werden nie geersättiget.

Avarus semper eget.

Az fősvény mindenkör szükölködik.

Der Geizige ist immer arm.

Avaritia cor hominis obdurat & excacat.

Az fősvénység az embernek szívét meg-keményíti és meg-vakítja.

Der Geiz verhärtet den Menschen das Herz.

Cunctis divitiis sapientia charior est.

Minden gazdagnál az böltsesség drágább.

Die Weißheit ist vor allem Reichthumb zu lieben!

Divitia cito evanescent.

Az gazdagság hamar el-múlik.

Der Reichthumb vergehet bald.

Ex otio oriuntur vitia.

Az henyelésből vétkek származnak.

Der Müßiggang geböhret allerley Laster.

Ex aspectu oriuntur amor.

Az nézésből indul az szeretet.

Aus dem anschauen kommet her die Liebe.

Mulierem silentium ornat.

Az alszonyi-állatot az halgatás ékíti meg.

Die stillschweigung zieret das Weib.

Difficilia sunt honesta.

Az szép dolgok nehezek.

Das da schwer ist das ist auch ehrlich.

313

DICTA SAPIENTUM

Soli fortunati amantur.

Tsak az szerencsések szerettettek.

Die Glückseligen werden allein geliebet.

Suo quisque studio delectatur.

Ki ki az maga tudományában gyönyörködik.

Ein jeglicher rühmet das seinige.

Trahit sua quemque voluptas.

Mindeneket az győ. yőűség el vonszon,

Ein jeder folget seinem Sinn.

Initium sapientia timor Domini.

Az Urtól való fé. lem az böl. telegnek kezdeti.

Die Furcht des Herrn ist der Weißheit anfang.

Maledictus qui florem juventutis suae Diabolo consecret.

Atkozott az ki az ő iffiúságának virágét, az ördegnék szenteli.

Verflucht sey/der die Blum seiner Jugend/dem Teufel opffert.

Probat tempus amicum quam ignis aurum.

Meg-probálly az idő barátokat, mint aztűz az aranyt.

Wie das Feuer das Gold/also prüfet die Zeit den Freund

Non ille laudatus qui multum vivit. sed qui bene.

Nem az dicsfiterik azki sokáig él, hanem az, az ki jól.

Der wird gelobet/ der da gut / nicht der da lang gelebet hat.

Mala mulier cunctis feris ferocior.

Az gonosz aszozonyi-állat minden vadaknál kegyetlemb
Ein böß Weib ist wilder denn alle Thier.

Supra

CELEBRIA.

Supra vires nihil est tentandum.

Tehetsegünk felett semmit nem kel tselekedni.

Man sol nichts versuchen / das da wieder die Bräufften ist.

Otium ingenij rubigo est.

Az henyelés az elmének rosdája.

Der Müßiggang ist ein Rost des Verstandts.

Inopinata mala graviora sunt.

Az véletlen rosz dolgok nehezbok.

Das unversehende Unglück ist schwerer.

Plurus est oculus testis quam decem auditi.

Többet tétzen edgy szemmel látott bizonyság riz füllel hallotnál.

Ein Augenscheinlicher Zeuge gilt mehr denn zehen verhörte.

Post mortem cassat invidia.

Halálunk után szűnik meg az gyűlölség.

Der Neyd höret nach den Tod auff.

FINIS.

